

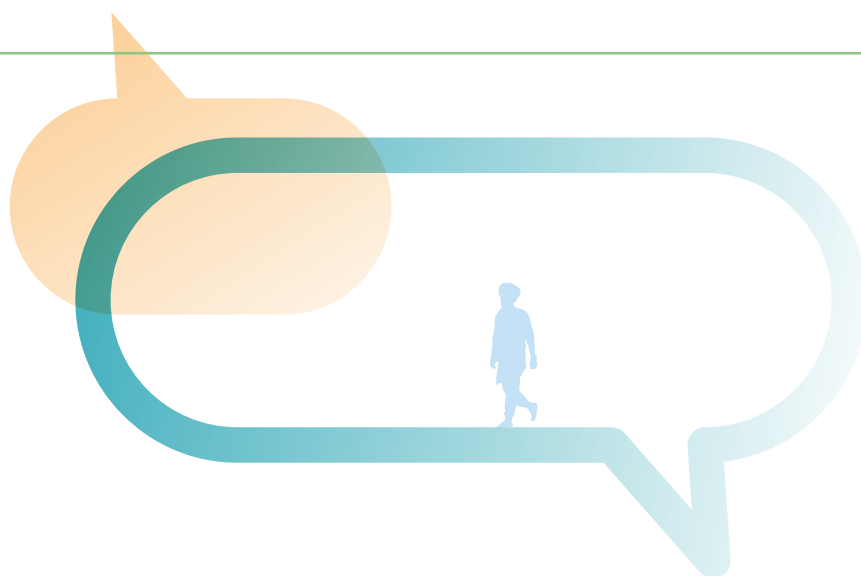

Barne- og
familiedepartementet

Strategi

Regjeringens strategi for et livssynsåpent samfunn 2025–2030

Innhold

Forord ved statsråden	4
Innledning	6
Begrepet livssynsåpent	8
Strategiens mål og satsingsområder med tiltak	9
Varighet.....	10
Organiseringen av arbeidet med strategien	11
Tros- og livssynssektoren i tall	11
Rammebetingelsene for tros- og livssynssamfunnene	13
SATSINGSOMRÅDE 1 Brobygging, dialog og samarbeid	15
Etablere en fast kontaktkonferanse for tros- og livssynsfeltet	17
Samarbeid og informasjonsdeling på tvers av departementenes ansvarsområder	17
Dialog med KS – Kommunesektorens organisasjon om retningslinjer og veiledning om et livssynsåpent samfunn.....	17
Utvide det lovpålagte kontaktmøtet etter gravplassloven	19
Sikre fortsatt driftstilskudd til paraplyorganisasjoner	19
Styrke ungdomsdialogen.....	21
Igangsette et forsknings- og utredningsoppdrag om tros- og livssynsdialogen	22
Synliggjøre tros- og livssynssamfunnene i forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor	23
SATSINGSOMRÅDE 2 Tilgang på tjenester og lokaler	24
Kartlegge behovet for og tilgangen på seremonirom.....	27
Innhente kunnskap om hindringer ved utlån av lokaler til aktivitet	27
Videreføre prosjekt med livssynsteam/-medarbeidere i kriminalomsorgen	28
Oppdatere rundskriv til kommunene om tros- og livssynsutøvelse	28
SATSINGSOMRÅDE 3 Kunnskap og kompetanse	29
Kartlegge veiledningsmateriell og utrede muligheten for en felles informasjonsnettside	30
Etablere digital kunnskapsdeling	31
Kartlegge hindringer i tilskuddsordninger for frivilligheten og kulturlivet.....	31
Utlyse et forsknings- og utredningsoppdrag om religiøse ledere og utdanning.....	32
Videreutvikle samarbeidet mellom de særskilte hjelpetjenestene og tros- og livssynssamfunn om negativ sosial kontroll	33
Videreutvikle statistikk for tros- og livssynsområdet	33

SATSINGSOMRÅDE 4 Beredskap og krisehåndtering	34
Etablere møtepunkt om beredskap mellom tros- og livssynssamfunnene og myndighetene	36
Utrede behovet for retningslinjer for samarbeid mellom myndigheter og tros- og livssynssamfunn om beredskap	36
Utrede i hvilken grad tros- og livssynssamfunn har lokaler som kan stilles til disposisjon i en krisesituasjon	37
SATSINGSOMRÅDE 5 Diskriminering, rasisme og hatytringer	38
Handlingsplan mot rasisme og diskriminering	38
Handlingsplan mot antisemittisme 2025–2030	39
Handlingsplan mot muslimfiendtlighet	40
Sluttnoter	42

Forord ved statsråden

«*Nordmenn tror på Gud, Allah, Altet og Ingenting.*» Dette sa kong Harald i en ofte sitert tale fra 2016. En enkel setning som treffer og rammer inn et tros- og livssynsåpent samfunn. Og det er sånn regjeringen vil at samfunnet skal være. Et sted hvor man kan høre til, være stolt og kjenne seg trygg, uavhengig av tro- og livssyn.

Slik har det ikke alltid vært. Historisk sett kan ikke Norge sies å ha vært et livssynsåpent samfunn. Tvert imot preget religiøs ensretting lovgivningen og politikken opp gjennom århundrene. Grunnloven av 1814 nektet jesuitter, munkeordener og jøder adgang til riket. Først i 1964 ble religionsfriheten skrevet inn i Grunnloven.

Ut over 2000-tallet trådte tro og livssyn tydeligere fram som et politikkfelt i utvikling. Den norske kirke nedsatte et eget kirke-stat-utvalg i 1998, som la fram rapporten *Samme kirke – ny ordning* i 2002. Fra denne rapporten kommer uttrykket en «aktivt støttende» tros- og livssynspolitik. I 2006 la Gjønnnes-utvalget fram NOU 2006: 2 *Staten og Den norske kirke*. På Stortinget ble det i 2008 enighet om «Kirkeforliket», en tverrpolitisk avtale om det framtidige forholdet mellom staten og Den norske kirke. I 2010 nedsatte regjeringen et utvalg som skulle «foreta en gjennomgang av statens tros- og livssynspolitik» og «fremme forslag som kan bidra til å skape en mer helhetlig politikk på feltet». Stålsett-utvalget leverte sin utredning i januar 2013, NOU 2013: 1 *Det livssynsåpne samfunn*.

Grunnlovsendringene i 2012 fulgte opp kirkeforliket og la grunnlaget for selvstendigjøringen av Den norske kirke som folkekirke og grunnlovsfestet at alle tros- og livssynssamfunn skulle understøttes på lik linje. Den norske kirke ble skilt ut fra staten i 2017. Ny trossamfunnslov samlet lovgivningen for Den norske kirke og andre tros- og livssynssamfunn og tok til å gjelde i 2021.

Begrepet «livssynsåpent» ble raskt omfavnet av både tros- og livssynsfeltet og politikere, og skapte en ny overskrift for tros- og livssynspolitikken som et uttrykk for både en ønsket samfunnstilstand og som mål for politikken på området. I dag er begrepet etablert som kanskje det mest sentrale begrepet i tros- og livssynspolitikken.

Behovet for en livssynsåpen politikk henger sammen med at samfunnet har blitt mer mangfoldig, også tros- og livssynsmessig. Norge har beveget seg fra å være et samfunn med en sterk ensretting og kobling mellom statsmakt og majoritetskirke, til å bli et samfunn der de aller fleste religiøse tradisjoner og sekulære livssyn i dag er representert.

Dette mangfoldet innebærer også ulike verdier, som kan medføre konflikt – både mellom og innen ulike tros- og livssynstradisjoner og med statens forpliktelser til å ivareta andre rettigheter. Trossamfunnsloven gjenspeiler statens ansvar for å ivareta ikke bare tros- og livssynsfriheten, men også andre grunnleggende

rettigheter. Derfor kan vold eller tvang, trusler, krenkelser av barns rettigheter, brudd på lovbestemte diskrimineringsforbud eller andre alvorlige krenkelser av andres rettigheter og friheter, være grunnlag for å nekte tros- og livssynssamfunn tilskudd. Det samme kan bidrag fra stater som ikke respekterer retten til tros- og livssynsfrihet. Gjennom årlige rapporter og regnskap bidrar samfunnene til åpenhet og tillit til ordningene.

Et livssynsåpent samfunn betyr at det skal være åpenhet i samfunnet for religion og livssyn som sentrale sider ved menneskelivet. Tros- og livssynsfriheten skal beskyttes. Den er tett forbundet med andre rettigheter som forsamlingsfriheten, organisasjonsfriheten og ytringsfriheten. For at tros- og livssynsfriheten skal være reell er det også viktig at retten til å ikke bli diskriminert eller bli utsatt for rasisme og hatytringer med bakgrunn i religion, blir ivaretatt. I et livssynsåpent samfunn skal det være trygt å gi uttrykk for tro og ikke-tro, gjennom ord, handlinger og symboler. Det skal være trygt å samles i bønn i en moské, et tempel eller en kirke. Det skal også være frihet for individet til ikke å være åpen om religion eller livssyn. Regjeringens mål er et likestilt og mangfoldig samfunn som er trygt og godt for alle. Derfor er innsatsen mot rasisme og diskriminering på grunn av etnisitet og religion, herunder muslimfiendtlighet og antisemittisme, prioritert av regjeringen.

Tros- og livssynssamfunnene er viktige fellesskap som skaper tilhørighet og identitet. Selv om tros- og livssynsutøvelse utgjør kjernen i virksomheten, har samfunnene også ulike andre aktiviteter, for eksempel sosiale og diakonale tjenester, som besøkstjenester og ulike møteplasser, leksehjelp og skolefritidstilbud, opplæringstilbud for barn og voksne, og musikk- og kulturaktiviteter mv. Tros- og livssynssamfunnene samarbeider også med offentlige instanser for å løse ulike utfordringer og deltar i beredskapsarbeid. I et livssynsåpent samfunn anerkjennes den sentrale rollen tros- og livssynssamfunnene har i sivilsamfunnet.

Tros- og livssynssamfunnene har gjennom flere tiår bygget opp et unikt dialogarbeid på tvers av tro og livssyn. Dialogen har bygget fellesskap og kunnskap, og dette har hatt en konfliktforebyggende effekt. Denne innsatsen har vært sentral i å legge grunnlaget for et livssynsåpent samfunn i praksis.

Med denne strategien vil regjeringen løfte fram et livssynsåpent samfunn som en visjon for samfunnet og for samspillet mellom det offentlige og sivilsamfunnet.

Lene Vågslid,
barne- og familieminister

Innledning

Tros- og livssynspolitikken berører svært mange samfunns- og politikkområder. Det enkelte departementet og den enkelte fagmyndigheten på ulike forvaltningsnivåer har ansvar for gjennomføring av tros- og livssynspolitikken innenfor sitt ansvarsområde. Dette gjelder for eksempel både statlige direktorater, ulike kommunale tjenestetilbud og skoler.

Tro og livssyn hører med i en helhetlig forståelse av mennesker og deres behov. I en av sine veiledere formulerer Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn (STL) det slik:

I et livssynsåpent samfunn må alle institusjoner, som for eksempel skole, sykehus, NAV, kriminalomsorgen og barnevernet, ha en viss kunnskap om hvordan de kan møte og håndtere tro og livssyn innenfor rammene av sin virksomhet. Mennesker legger ikke igjen sin tro eller sitt livssyn hjemme, eller i et gudshus, når de går på arbeid eller skole, når de blir syke eller kommer i kontakt med barnevernet. Tro og livssyn er en del av hvordan man forstår verden, tenker om livet og håndterer hverdagen. Da må det også være en del av samtalen og hjelpen samfunnet kan, og skal gi voksne, barn og familier.¹

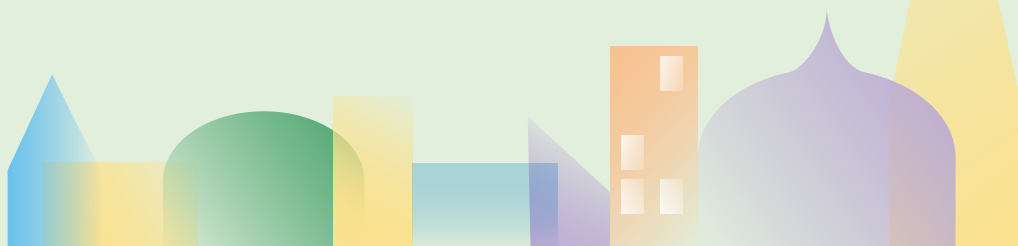
Det overordnede ansvaret for politikkutformingen på tros- og livssynsfeltet ligger til Barne- og familiedepartementet. Det er derfor barne- og familieministeren som legger frem strategien på vegne av regjeringen. Utsagnet over fra STL viser imidlertid at tros- og livssynspolitikken berøres av målsettinger på mange politikkområder.

Regjeringen ønsker et tryggere Norge. Et tryggere samfunn skapes ikke gjennom å skyve tro og livssyn ut av offentligheten. Det skapes gjennom å anerkjenne at tro og livssyn er en grunnleggende del av identiteten for mange mennesker, og at vi som samfunn har rom for hele mennesket. Et slikt rom mener regjeringen skapes best gjennom et livssynsåpent samfunn.

Det er et mål at denne strategien skal bidra til å øke kunnskapen og kompetansen om hva det vil si å være et livssynsåpent samfunn, bedre samarbeidet mellom sektorene og de ulike nivåene i forvaltningen, synliggjøre tros- og livssynssamfunnenes samfunnsbidrag og gi en retning for politikken på området.

Regjeringen legger følgende prinsipper til grunn for tros- og livssynspolitikken og et livssynsåpent samfunn:

1. Tro og livssyn er viktige aspekter ved menneskelig livsutfoldelse, som fritt skal kunne komme til uttrykk på linje med andre kulturelle uttrykk.
2. Alle innbyggerne skal trygt kunne leve med sin tro, sitt livssyn eller sin ikke-tro, uten å risikere diskriminering eller hatytringer.
3. Alle bør akseptere å bli eksponert for andres tros- og livssynspraksis i det offentlige rom, men den enkeltes tros- og livssynspraksis skal ikke krenke andres rettigheter og friheter.
4. Både Den norske kirke og de andre tros- og livssynssamfunnene er en sentral del av sivilsamfunnet og frivillig sektor og en ressurs for samfunnet.
5. Organisert tros- og livssynsutøvelse som mottar statlig støtte, må forventes å vise vilje til åpenhet og vise annen tros- og livssynsutøvelse den samme respekt som en selv forventer og nyter godt av.
6. Tros- og livssynspolitikken skal ivareta sentrale fellesverdier som demokrati, rettsstat, menneskerettigheter, ikke-diskriminering og likestilling.
7. Tros- og livssynspolitikken skal være aktivt støttende, sikre likebehandling av alle tros- og livssynssamfunn og anerkjenne Den norske kirkes særlige status som folkekirke etter Grunnloven.

Begrepet livssynsåpent

Begrepet «livssynsåpent» ble presentert for første gang i NOU 2013: 1 *Det livssynsåpne samfunn*. Utvalget ga ikke en nærmere definisjon av begrepet, men la til grunn en forståelse som pekte mot et samfunn der retten til å ha og praktisere en tro eller et livssyn skal kunne være en synlig og legitim del av samfunnet og livet som staten aktivt beskytter – for alle. Det innebærer også å beskytte retten til å la være å ha eller synlig bære uttrykk for en tro eller et livssyn.

Ifølge utvalgets flertall innebar en slik aktiv understøttelse at staten gir et materielt grunnlag for tros- og livssynsfriheten gjennom juridiske, økonomiske og institusjonelle rammer, selv om det innebærer dilemmaer. Slike dilemmaer kan blant annet være faren for inngrep i tros-samfunnenes autonomi, eller at offentlige midler kan bli brukt til å finansiere, og dermed legitimere, holdninger og praksiser som oppfattes problematiske. Mindretallet mente at staten heller skal innta en nøytralt beskyttende tilnærming, blant annet gjennom å avvikle den særskilte økonomiske støtteordningen.

Regjeringen mener at staten fortsatt skal føre en aktivt støttende tros- og livssynspolitik. Dette er nedfelt i Grunnloven § 16 og er et viktig premiss i en strategi for et livssynsåpent samfunn.

Så hva kjennetegner et livssynsåpent samfunn?

I innspillene som har kommet i forbindelse med utarbeidelsen av denne strategien, har blant annet følgende kjennetegn blitt fremholdt:

- Et samfunn som anerkjenner tros- og livssynsfriheten og at tro og livssyn har en egenverdi.
- Et samfunn som anerkjenner at Den norske kirke og andre tros- og livssynssamfunn har en betydning for samfunnet, som er med på å opprettholde, bygge og utvikle kultur og fellesskap.
- Et samfunn som aktivt tilrettelegger for tros- og livssynsutøvelse i institusjoner, på skoler, arbeidsplassen mv.
- Et samfunn der alle har kunnskap om og forståelse for andres tro eller livssyn.
- Et samfunn der det er mulig å være synlig religiøs uten å bli utsatt for diskriminering eller hets, og der tilhørighet til et tros- eller livssynssamfunn ikke ekskluderer fra å leie lokaler eller søke på ulike tilskuddsordninger.
- Et samfunn som anerkjenner Den norske kirkes historiske og særlige rolle som folkekirke og bidragsyter til samfunns- og kulturliv.
- Et samfunn der Den norske kirke og andre tros- og livssynssamfunn brukes som ressurs i lokalsamfunnenes beredskapsarbeid.

Departementet har i flere sammenhenger pekt på hva som kjennetegner et livssynsåpent samfunn og statens aktive tros- og livssynspolitik, blant annet i Prop. 130 L (2018–2019), Prop. 116 L (2023–2024) og Prop. 1 S (2024–2025) for Barne- og familie-departementet. Det har imidlertid aldri før blitt laget en strategi for dette, hvor staten slår fast noen grunnleggende prinsipper for hva som er statens overordnede politikk på feltet.

Strategiens mål og satsingsområder med tiltak

Strategien har fem satsingsområder:

1. Brobygging, dialog og samarbeid
2. Tilgang på tjenester og lokaler
3. Kunnskap og kompetanse
4. Beredskap og krisehåndtering
5. Diskriminering, rasisme og hatytringer

Innenfor satsingsområdene er det utarbeidet resultatmål og tiltak. Satsingsområdene støtter gjensidig opp under hverandre. Noen tiltak kunne derfor vært nevnt under flere satsingsområder.

Mål 1: God dialog og styrket samarbeid mellom tros- og livssynssamfunn og mellom samfunnene og myndighetene.

Tiltak:

- Regjeringen vil etablere en kontaktkonferanse for tros- og livssynssamfunn.
- Regjeringen vil legge til rette for samarbeid og informasjonsdeling på tvers av departementenes ansvarsområder.
- Regjeringen vil innlede en dialog med KS – Kommunesektorens organisasjon om retningslinjer og veiledning om et livssyns-åpent samfunn.
- Regjeringen vil se på mulighetene for å utvide det lovpålagte kontaktmøtet etter gravplass-loven.
- Regjeringen vil sikre fortsatt driftstilskudd til paraplyorganisasjoner.
- Regjeringen vil styrke arbeidet med ungdomsdialog.
- Regjeringen vil igangsette et forsknings- og utredningsoppdrag om tros- og livssyns-dialogen.
- Regjeringen vil synliggjøre tros- og livssynssamfunnene i forskningen på sivilsamfunn og frivillig sektor.

Mål 2: Bedre tilgang på lokaler og økt mangfold i tros- og livssynstjenestene i offentlige institusjoner.

Tiltak:

- Regjeringen vil kartlegge behovet for og tilgangen på seremonirom.
- Regjeringen vil innhente kunnskap om hindringer ved utlån av lokaler til aktivitet.
- Regjeringen vil videreføre prosjekt med livssynsteam/-medarbeidere i kriminalomsorgen.
- Regjeringen vil oppdatere rundskrivet til kommunene om tros- og livssynsutøvelse.

Mål 3: Bedre informasjon og økt kunnskap om tros- og livssynsrelaterte spørsmål.

Tiltak:

- Regjeringen vil kartlegge veiledningsmateriell og utrede muligheten for en felles informasjonsnettside.
- Regjeringen vil etablere en arena for digital kunnskapsdeling.
- Regjeringen vil kartlegge hindringer i tilskuddsordninger for frivilligheten og kulturlivet.
- Regjeringen vil utlyse et forsknings- og utredningsoppdrag om religiøse ledere og utdanning.
- Regjeringen vil videreutvikle samarbeidet mellom de særskilte hjelpetjenestene og tros- og livssynssamfunn om negativ sosial kontroll.
- Regjeringen vil utrede mulighetene for å videreutvikle statistikk for tros- og livssynsfeltet.

Mål 4: Bedre samarbeid mellom myndighetene og tros- og livssynsamfunnene om beredskap.

Tiltak:

- Regjeringen vil etablere møtepunkt om beredskap mellom tros- og livssynsamfunnene og myndighetene.
- Regjeringen vil utrede behovet for retningslinjer for samarbeid mellom myndigheter og tros- og livssynsamfunn om beredskap.
- Regjeringen vil utrede i hvilken grad tros- og livssynsamfunn har lokaler som kan stilles til disposisjon i en krisesituasjon.

Mål 5: Et likestilt og mangfoldig samfunn der det er trygt å gi uttrykk for tro og ikke-tro, gjennom ord, handlinger og symboler.

Tiltakene i handlingsplanen mot rasisme og diskriminering, handlingsplanen mot antisemittisme 2025–2030 og handlingsplanen mot muslimfiendtlighet utgjør regjeringens samlede innsats under dette målet.

Varighet

Strategien vil løpe fram til 2030, som også er året for markeringen av Nasjonaljubileet 2030. [Nasjonaljubileet 2030](#) inviterer til en større samtale om fortid og fremtid:

Nasjonaljubileet 2030 gjør det derfor naturlig å se seg tilbake, samtidig som det forplikter til å se fremover. Våre ønsker for fremtiden formes av det samfunnet vi lever i nå. Samtidig er vår forståelse av fortiden alltid i utvikling. Derfor inviterer jubileet til en bred samtale om vår fortid og veien til vår egen tid og vår fremtid – «Norge i tusen år?» Begrepet nasjonaljubileum speiler både det historiske utgangspunktet og

jubileets ambisjon om å engasjere hele landet. Kunnskapsutvikling og deltakelse er bærebjelker i jubileumsgrepet. I tillegg har jubileet et verdigrunnlag bestående av fem punkter, som skal åpne for verdifulle samtaler: 1. Fellesskap – hvordan skaper vi et fellesskap som både tåler og verdsetter forskjeller? 2. Verdier – finnes det et verdigrunnlag som er ufravikelig? 3. Identitet – hvordan forstår og definerer vi oss selv i møte med andre? 4. Arv – hva tar vi med oss fra fortiden og hva leverer vi videre? 5. Fornyelse – hvordan former vi et samfunn i spennet mellom tradisjon og fornyelse?²

Regjeringen ser det som naturlig at denne strategien inngår i den større samtalen om fellesskap, verdier, identitet, arv og fornyelse som Nasjonaljubileet 2030 inviterer til.

Strategien vil også løpe parallelt med handlingsplanene mot rasisme og diskriminering, antisemittisme og muslimfiendtlighet. At disse innsatsene løper parallelt, gir muligheter for synergier og kan bidra til økt kunnskap, bevisstgjøring og til å løfte den offentlige samtalen.

Organiseringen av arbeidet med strategien

I arbeidet med denne strategien har Barne- og familiedepartementet fått innspill fra tros- og livssynssektoren gjennom en kontaktkonferanse 11. februar 2025 og et innspillsmøte med representanter fra Landsrådet for norske barne- og ungdomsorganisasjoner (LNU), Elevorganisasjonen og unge rådsrepresentanter fra Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn. I tillegg har departementet mottatt totalt 16 skriftlige innspill fra organisasjoner og enkeltpersoner.

Strategien bygger også videre på vurderinger og tiltak som ble lagt fram i kap. 7 i Prop. 116 L (2023–2024) *Endringer i trossamfunnsloven (aktivitets- og antallskrav)*.

Tros- og livssynssektoren i tall

Den norske kirke er det største trossamfunnet i Norge med 3,44 millioner medlemmer. I 2008, 2013 og 2018 hadde den henholdsvis 3,87, 3,84 og 3,72 millioner medlemmer og tilhørige. I perioden 2008–2024 sank andelen av befolkningen som tilhører Den norske kirke fra 80,7 prosent til 62,1 prosent. Denne reduserte prosentvise oppslutningen om Den norske kirke skyldes i hovedsak at befolkningsveksten i perioden i stor grad er knyttet til innvandring, og da fra land med en annen religiøs demografi enn Norge. Men også det reelle medlemstallet i Den norske kirke har gått noe ned, blant annet som følge av utmeldinger og fordi tilhørige ikke lenger ligger inne i medlemstallet.

Av de 757 000 tilskuddstellende medlemmene i tros- og livssynssamfunn utenom Den norske kirke i 2024 tilhørte 50,3 prosent kristne trossamfunn, mens 25,1 prosent var medlem i et islamsk trossamfunn. 18,4 prosent var medlem i et livssynssamfunn (ikke-religiøse samfunn), hvorav Human-Etisk Forbund (HEF) var det største med 132 000 tilskuddstellende medlemmer i 2024. Henholdsvis 1,8 og 3 prosent tilhørte hinduistiske eller buddhistiske trossamfunn. Trossamfunn innen sikhisme, baha'i og jødedom hadde til sammen 0,8 prosent av den samlede medlemsmassen i tros- og livssynssamfunn utenom Den norske kirke.

Andelen av befolkningen som ikke er medlem i et tros- eller livssynssamfunn, er stigende. I perioden 2014–2024 økte andelen av befolkningen som verken tilhørte Den norske kirke eller et annet tros- eller livssynssamfunn (tilskuddstellende medlem) fra 13 til 24 prosent. Det er særlig unge og unge voksne som ikke er medlem i et tros- eller livssynssamfunn.

	2014		2024		Utvikling i nominelt medlemstall 2014–2024
	Antall ¹	Prosent av befolkning ²	Antall ¹	Prosent av befolkning ²	
Den norske kirke	3 835 973	75,1 %	3 449 014	62,1 %	-10,1 %
Andre kristne	337 316	6,6 %	381 059	6,9 %	+13 %
Islamske	132 135	2,6 %	190 452	3,4 %	+44,1 %
Buddhistiske	17 087	0,3 %	22 768	0,4 %	+33,2 %
Hinduistiske	7 382	0,1 %	13 871	0,3 %	+87,9 %
Sikhistiske	3 363	0,07 %	4 356	0,08 %	+29,5 %
Baha'i	1 127	0,02 %	1 075	0,02 %	-4,6 %
Jødiske	781	0,02 %	741	0,01 %	-5,1 %
Livssynssamfunn	86 444	1,7 %	139 398	2,5 %	+61,3 %
Andre	1 651	0,03 %	3 744	0,07 %	+126,8

¹ For tros- og livssynssamfunn utenom Den norske kirke oppgis antall tilskuddstellende medlemmer per 1. januar. Medlemstallet for Den norske kirke er per 31. desember. I 2014 inkluderte medlemstallet for Den norske kirke både medlemmer og tilhørige, mens det i 2024 kun omfatter medlemmer.

² Folketallet ved årsskiftet 2013/2014 og 2023/2024.

Kilde: SSB

Tros- og livssynssamfunnene er viktige bidragsytere til sivilsamfunnet og utgjør med sine 4,2 millioner medlemmer en betydelig del av frivillig sektor i Norge. Det er likevel ikke slik at alle som er medlemmer av et tros- eller livssynssamfunn, utfører frivillig arbeid for dette samfunnet.

I Den norske kirke oppgis det at antallet frivillige har passert 83 000 personer.³ Dette inkluderer alt fra frivillige innen eldreomsorg og barne- og ungdomsarbeid, til å delta som frivillig i gudstjenesten eller ved konserter mv. i kirken. Det finnes ikke absolutte tall for antallet frivillige i andre tros- og livssynssamfunn. Fra årsrapporter og ulike forskningsrapporter⁴ vet vi imidlertid at store deler av virksomheten i både store og små samfunn utføres gjennom frivillig arbeid, og at dette spenner om alt fra leksehjelp og ulike typer omsorgsarbeid og hjelpetjenester, til bidrag ved gjennomføring av gudstjenester, bønn, høytider mv.

I undersøkelser gjennomført av Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor⁵, rapporteres det om at 7 prosent av befolkningen og 12 prosent av de frivillige oppga at de hadde utført frivillig arbeid i regi av et tros- eller livssynssamfunn (inkludert Den norske kirke) i løpet av det siste året (2023). Til sammenligning hadde 12 prosent av befolkningen og 20 prosent av de frivillige oppgitt at de hadde utført frivillig arbeid i regi av kunst, kultur, korps eller kor. Andelen av befolkningen som i samme undersøkelse oppga å ha vært frivillige siste året, var på 62,7 prosent. SSBs satellittregnskap for frivillige og ideelle organisasjoner fra 2018 viste at det ble lagt ned ned nærmere 10 000 årsverk i frivillig innsats på området religion.⁶

Tros- og livssynssamfunn er også en arena for det lokale kulturlivet. I en rapport fra 2024 utført av Rambøll Management Consulting på oppdrag fra Den norske kirke, fremgår det at verdiskapningen av bare Den norske kirkes

kulturaktiviteter alene utgjør rundt 1 milliard kroner.⁷ Da er ikke verdiskapningen av kirkebygg og bygninger tatt med. Vi har ikke tilsvarende tall for tros- og livssynssamfunn utenom Den norske kirke, men også disse har en rekke kulturaktiviteter som omfatter alt fra dans, kor, teater og andre kulturarrangementer og som ofte er åpne også for ikke-medlemmer. Av rapporten *Organisasjonslandskap i endring*⁸ fremgår det blant annet at over 90 prosent av tros- og livssynsorganisasjonene opplyser å ha aktiviteter som er åpne for barn og unge som ikke er medlemmer.

De fleste organiserte fritidsaktiviteter for barn og unge i Norge drives i dag av frivillige organisasjoner og foreninger.⁹ LNU er en paraplyorganisasjon for rundt 100 frivillige og demokratiske barne- og ungdomsorganisasjoner, som organiserer over 600 000 medlemskap over hele landet. 23 av organisasjonene tilhører kategorien livssynsbaserte, og disse organiserer til sammen ca. 160 000 medlemmer, hvorav ca. 122 000 er under 26 år.¹⁰ Ifølge tall fra Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor oppga i underkant av 7 prosent av befolkningen i aldersgruppen 16–29 år at de hadde vært frivillige i en tros- eller livssynsorganisasjon i 2023. Til sammenligning oppga i overkant av 19 prosent av ungdom i alderen 16–29 år at de hadde vært frivillige i en organisasjon innenfor kategorien kultur og fritid.¹¹

Rammebetingelsene for tros- og livssynssamfunnene

Grunnloven § 16 har følgende ordlyd:

Alle innbyggere i riket har fri religionsutøvelse. Den norske kirke, en evangelisk-luthersk kirke, forblir Norges folkekirke og understøttes som sådan av staten. Nærmere bestemmelser om Kirkens

ordning fastsettes ved Lov. Alle tros- og livssynssamfunn skal understøttes på lik linje.

Tros- og livssynsfriheten er en grunnleggende verdi og en menneskerett i et demokratisk samfunn. Staten skal verne om denne friheten og legge til rette for at alle innbyggerne kan praktisere troen eller livssynet sitt. Grunnloven § 16 tydeliggjør ansvaret staten har for å føre en aktivt støttende tros- og livssynspolitik, gjennom finansiering og lovgivning.

Bestemmelsene om Den norske kirke er fastsatt som en rammelov i et eget kapittel i trossamfunnsloven. Her slås det blant annet fast at staten finansierer prestatjenesten og de sentrale og regionale kirkelige organene, mens kommunene finansierer kirkebyggene og den kirkelige virksomheten lokalt. Samlet skal finansieringen legge til rette for at kirken kan fortsette å være en landsdekkende folkekirke med en sterk lokal forankring.

Bestemmelsen om at tros- og livssynssamfunn skal bli understøttet på «lik linje», må ses i sammenheng med de pliktene staten har overfor folkekirken. Dette innebærer blant annet en plikt til å materielt støtte tros- og livssynssamfunnene gjennom tilskudd. Tros- og livssynssamfunn utenom Den norske kirke kan kreve et årlig tilskudd fra staten som om lag svarer til de offentlige tilskuddene Den norske kirke får, regnet per medlem.

Det er nedsatt et ekspertutvalg som skal vurdere alternative tilskuddsmodeller for finansiering av Den norske kirke og de andre tros- og livssynssamfunnene. Utvalget skal levere sin rapport 20. august 2025. Denne strategien berører derfor ikke spørsmålet om finansiering av Den norske kirke og andre tros- og livssynssamfunn.

Dialog- og paraplyorganisasjoner¹²

Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn

«Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn (STL) ble dannet i 1996 for å samle mennesker fra ulike religioner og livssyn i et dialog- og interessefellesskap.

STL har 15 medlemsorganisasjoner, både tros- og livssynssamfunn og paraplyorganisasjoner. Til sammen utgjør medlemmene i STL nesten 75 % av landets befolkning, og speiler på mange måter det mangfoldige Norge. Ikke bare i hva de tror eller ikke tror på, men også i etnisitet, landbakgrunn og kultur.

STLs mål er et livssynsåpent samfunn, hvor alle trygt kan leve ut sin tro eller sitt livssyn som frie og likestilte mennesker. Dialogen mellom medlemmene drives ikke av en ambisjon om å oppnå enighet, men av en vilje til å forstå hverandre bedre. De omtaler seg ofte som et uenighetsfellesskap.»

Norges Kristne Råd

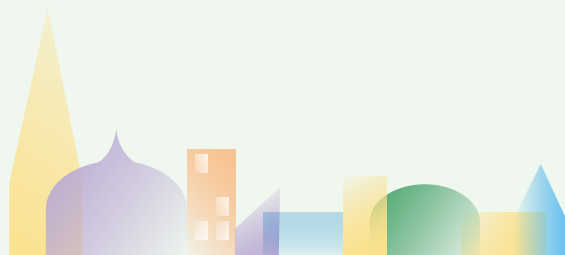
«Norges Kristne Råd (NKR) er en økumenisk paraplyorganisasjon for kristne kirker og trossamfunn. NKR ble stiftet i 1992. I 2006 fusjonerte NKR med Norges Frikirkeråd, og har i dag 26 medlemskirker og en observatør – med dette er alle de større norske kristne kirkesamfunn en del av NKR.

NKR er bidrar til samhandling medlemskirkene imellom og mellom dem og myndighetene. Vi bidrar med praktisk hjelp, konstruktiv dialog, presis informasjon og tydelig kommunikasjon på saker av felles interesse. Gjennom styresamtaler, dialogmøter, seminarer og høringsinnspill bidrar vi til at alle stemmer kommer til orde og på den måten motvirker polarisering og bygger et tillitsbasert og konstruktivt meningsfellesskap.»

Muslimsk Dialognettverk

«Muslimsk Dialognettverk (MDN) ble etablert i 2017 og er en landsdekkende, dialogbasert paraplyorganisasjon som representerer over 53 000 muslimer gjennom medlemsmoskeer og MDN Forum. Med medlemsmoskeer i samtlige norske fylker fungerer MDN som en viktig brobygger mellom tros- og livssynssamfunn, offentlige myndigheter og samfunnet for øvrig. Muslimsk Dialognettverk (MDN) jobber for å bygge broer mellom ulike tros- og livssynssamfunn, offentlige myndigheter og det bredere samfunnet.

Gjennom våre medlemmer er vi et talerør for norske muslimer og vi jobber for at muslimske perspektiver kommer frem i beslutningsprosesser, debatt og samtale. Siden oppstart har MDN prioritert dialog som sitt fremste verktøy. MDN bidrar til kunnskapsutvikling, og legger til rette for kunnskapsbasert dialog.»

Satsingsområde 1

Brobygging, dialog og samarbeid

Mål: God dialog og styrket samarbeid mellom tros- og livssynssamfunn og mellom samfunnene og myndighetene.

Tros- og livssynssamfunnene er sentrale for at mennesker skal kunne utøve sin tro eller livssyn i fellesskap. De forvalter ritualer og livsfaseriter som er viktige for mange mennesker og legger til rette for fellesskap, identitet og tilhørighet. I tillegg er de arenaer for å drøfte spørsmål om tro og tvil, verdier og etikk. Rundt omkring i landet er tros- og livssynssamfunnene også en helt sentral del av det frivillige arbeidet som gjøres for å skape gode og trygge lokalsamfunn.

Et livssynsåpent samfunn trenger møteplasser og arenaer som legger til rette for god dialog og samarbeid tros- og livssynssamfunnene imellom. I Norge har tros- og livssynssamfunnene selv skapt arenaer for dialog og samarbeid, både bilateralt og multilateralt. Slik har tros- og livssynssamfunnene vist at uenighetsfellesskap er mulig.

«Fremmedhet, fordommer og konfliktlinjer bygges ned og broer bygges av respekt og gjensidig forståelse. Det bygges sten for sten og er vanskelig å bryte ned når det er bygget sakte på denne måten.»¹³

For regjeringen er det viktig å støtte opp under det arbeidet som er etablert i regi av dialog- og paraplyorganisasjonene. Dette er særlig viktig i en urolig tid, der behovet for samhold og dialog er stort. Det arbeidet som Den norske kirke, tros- og livssynssamfunnene og organisasjonene på feltet har lagt ned over flere tiår, gjør at det er mulig med en åpen og ærlig dialog om krevende temaer. Det er viktig at ungdom inkluderes i denne etablerte tros- og livssynsdialogen. Samtidig er det viktig at ungdom har tilgang på egne arenaer hvor ulike meninger kan møtes.

Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn (STL), Muslimsk Dialognettverk (MDN) og Norges Kristne Råd (NKR) mottar driftstilskudd som dialog- og paraplyorganisasjoner på tros- og livssynsfeltet. Driftstilskuddet skal

styrke aktivitetene organisasjonene har som brobyggere mellom ulike tros- og livssynsamfunn og som kontaktledd til offentlige myndigheter. Dialog- og paraplyorganisasjonene er viktige samarbeidspartnere for regjeringen og har årlige møter med Barne- og familiedepartementet. Dette bidrar til dialog mellom myndighetene og organisasjonene om arbeidet organisasjonene gjør og tema de er opptatt av. I tillegg kan myndighetene drøfte ulike saker og problemstillinger som er på den politiske agendaen med organisasjonene.

Barne- og familiedepartementet utlyser tilskudd til dialog, debatt, samarbeid og kunnskapsutvikling på tros- og livssynsfeltet. Tilskuddene skal bidra til å fremme tros- og livssynsdialog, offentlig debatt, kunnskapsutvikling og kompetanseheving om tros- og livssynspolitiske tema, og stimulere til økt samarbeid mellom kommuner og tros- og livssynsamfunn for å fremme mangfold og inkludering og løse sosiale utfordringer.

Både muntlige og skriftlige innspill til denne strategien tar opp utfordringer og behov for å utvikle tros- og livssynsdialogen på regionalt og lokalt nivå, og at det er behov for bedre involvering av kommunene i dialogen med tros- og livssynsamfunnene. I tillegg tar innspillene opp at det er behov for forutsigbare finansieringsordninger og bedre samarbeid mellom myndigheter og tros- og livssynsamfunnene.

Tros- og livssynspolitikken berører mange departementers ansvarsområder, og utfordringer knyttet til tro og livssyn kan oppstå innenfor ulike sektorer og på ulike forvaltningsnivåer. Et livssynsåpent samfunn og en aktivt støttende politikk er ikke uten dilemmaer eller utfordringer. I et livssynsåpent samfunn er det ønskelig at det så langt som mulig tilrettelegges for at den som

vil kan praktisere sin tro eller sitt livssyn, men det kan være noen tilfeller der andre hensyn vil veie tyngre. Gode arenaer for samordning av tros- og livssynspolitikken, nødvendig gjensidig informasjonsutveksling og dialog mellom tros- og livssynsamfunnene, organisasjonene på feltet og myndighetene er derfor viktig.

OVERSIKT OVER TILTAK:

- Regjeringen vil etablere en kontaktkonferanse for tros- og livssynsamfunn.
- Regjeringen vil legge til rette for samarbeid og informasjonsdeling på tvers av departementenes ansvarsområder.
- Regjeringen vil innlede en dialog med KS – Kommunesektorens organisasjon om retningslinjer og veiledning om et livssynsåpent samfunn.
- Regjeringen vil se på mulighetene for å utvide det lovpålagte kontaktmøtet etter gravplassloven.
- Regjeringen vil sikre fortsatt driftstilskudd til paraplyorganisasjoner.
- Regjeringen vil styrke arbeidet med ungdomsdialog.
- Regjeringen vil igangsette et forsknings- og utredningsoppdrag om tros- og livssynsdialogen.
- Regjeringen vil synliggjøre tros- og livssynsamfunnene i forskningen på sivilsamfunn og frivillig sektor.

Nærmere om de ulike tiltakene

Etablere en fast kontaktkonferanse for tros- og livssynsfeltet

Under høringen av Prop. 116 L (2023–2024) pekte flere av høringsinstansene på at det burde etableres et møtepunkt for drøfting og informasjonsutveksling mellom regjeringen og tros- og livssynssamfunnene om aktuelle tema og problemstillinger. I februar 2025 avholdt barne- og familieministeren den første kontaktkonferansen på tros- og livssynsfeltet. Det ble invitert åpent. Om lag 150 personer fra organisasjoner og tros- og livssynssamfunn deltok. Hovedtemaet for konferansen var innspill til arbeidet med strategien. Inntrykket er at kontaktkonferansen ble godt mottatt, og at sektoren ønsker at et slikt kontaktpunkt etableres fast.

Regjeringen vil etablere kontaktkonferansen som et fast møtepunkt mellom representanter for myndighetene og tros- og livssynssamfunnene og se nærmere på hensiktsmessige rammer og format i lys av erfaringene fra kontaktkonferansen i 2025.

Samarbeid og informasjonsdeling på tvers av departementenes ansvarsområder

Tros- og livssynspolitikken berører ulike departementers ansvarsområder. Det er godt samarbeid på tvers av departementene om ulike problemstillinger, også de som berører tro og livssyn. I arbeidet med strategien kom det innspill om at det er for lite kunnskap om tro og livssyn i offentlige tjenester. Sektoren opplever også at regjeringens innsats på felter som berører tro og livssyn i varierende grad er koordinert.

Regjeringen mener det kan være hensiktsmessig å systematisere informasjonsdelingen mellom departementene og etablere faste møtepunkter for arbeidet med tros- og livssynspolitiske tema på tvers av departementenes ansvarsområder. Regjeringen vil legge til rette for samarbeid og informasjonsdeling på tvers av departementenes ansvarsområder slik at det understøtter en livssynsåpen politikk.

Dialog med KS – Kommunesektorens organisasjon om retningslinjer og veiledning om et livssynsåpent samfunn

En livssynsåpen politikk skiller seg fra en livssynsnøytral politikk. Flere innspill skildrer opplevelser av at kommunene i noen sammenhenger henviser til at politikken skal være livssynsnøytral, for eksempel i forbindelse med utleie eller lån av skolens lokaler. Det ble også pekt på at det var variasjoner kommunene imellom når det gjaldt bevissthet og kunnskap om tros- og livssynsmessige spørsmål og hva det vil si å være et livssynsåpent samfunn. Konkret ble det foreslått å se hen til plattformen for samspill og samarbeid mellom frivillig og kommunal sektor.

For å legge til rette for et livssynsåpent samfunn og sikre god samhandling, vil regjeringen innlede en dialog med KS om behovet for veiledning til kommunene om både et livssynsåpent samfunn og hvordan skape god samhandling mellom kommuner og tros- og livssynssamfunn.

Samarbeid mellom kommunal sektor og tros- og livssynssamfunn

Plattform for samspill og samarbeid mellom frivillig og kommunal sektor

Plattformen for samspill og samarbeid mellom frivillig og kommunal sektor er en to-parts samarbeidsavtale der Frivillighet Norge representerer frivillig sektor og KS kommunal sektor. Formålet med plattformen er å styrke relasjonen mellom frivillig og kommunal sektor, og å slå fast noen viktige prinsipper som et slikt samarbeid bør baseres på. Både KS og Frivillighet Norge har vist til at plattformen blant annet har bidratt til lavere terskel for kontakt, og at de to partene raskt

har kunnet være ute med anbefalinger om hvordan kommunene kan samarbeide med lokale lag og foreninger i møte med nasjonale kriser for flyktningssituasjonen og pandemien.

Samarbeidsplattformen ble første gang signert i 2011. Den nåværende avtalen ble signert i august 2023 og varer frem til 2027.

[Plattform for samspill og samarbeid mellom frivillig og kommunal sektor](#)

Samarbeid mellom Den norske kirke og kommunale aktører på det diakonale området

Diakoni er kirkens omsorgstjeneste og Den norske kirke har en bred og viktig kontaktflate ut i lokalsamfunnet gjennom sin diakonale virksomhet. Ofte er de lokale samarbeidspartnerne kommunale enheter som barnehager, skoler, helse- og velferdsinstitusjoner, hjemmetjeneste, botiltak, omsorgsboliger, ungdomsklubber, NAV, men også frivillige og ideelle organisasjoner som frivilligsentraler, idrett, sanitet, historielag og andre.

På ressursbanken.kirken.no finnes det oversikt over veiledninger og en rekke kursopplegg for hvordan kirken kan samarbeide med kommunale enheter og andre lokale aktører for å se og inkludere alle i både menigheten og ellers i lokalsamfunnet. I Drøbak og Frogn menighet har

slike samskappingsprosjekt bl.a. ført til at diakonimedarbeidere og kommunale helse- sykepleiere samarbeider om opplegg og oppfølging av ungdom med fokus på psykisk helse og livsmestring. I Oslo har Trefoldighet menighet og Oslo kommune etablert et tilbud for bostedsløse og personer med rus og psykiatriproblemer, og i Ålesund og Kristiansund har kirken og kommunestyrene samarbeidet for å få inn Kirkens Bymisjon i arbeidet med å ivareta ungdom som flytter på hybel for å ta videregående skole. Også i 2025 lyste Kirkerådet ut innovasjonsmidler til diakonale prosjekter som fremmer samskaping mellom menigheter og kommunale eller frivillige aktører.

Kilde: Den norske kirke, juni 2025

Utvide det lovpålagte kontaktmøtet etter gravplassloven

Den som har forvaltningsansvaret for gravlegging i kommunen, skal minst en gang i året invitere de lokale tros- og livssynssamfunnene til et møte for å drøfte hvordan deres behov ved gravferder kan ivaretas i kommunen, se gravplassloven § 23. Møtet kan avholdes som et felles møte for flere kommuner.

Forvaltningsansvaret for gravplassene ligger etter loven til kirkelig fellesråd i kommunen, om ikke annet er fastsatt av Statsforvalteren. I seks kommuner har kommunen overtatt forvaltningsansvaret helt. Dette gjelder blant annet flere av de store byene. Der kommunen har forvaltningsansvaret, er kommunen ansvarlig for å invitere til møtet og sette agendaen. Der fellesrådet har forvaltningsansvaret, foregår møtet uten at kommunen har plikt til å møte.

I innspillene til strategien har mange pekt på at det er ønskelig å utvide dette møtet til å dekke flere temaer og være et kontaktpunkt inn mot kommunen. Regjeringen vil se på mulighetene for å utvide dette møtet til å være en lokal arena for dialog som tar opp mer enn spørsmålene om tilrettelegging av behovene rundt gravlegging, og hvordan dette i så tilfelle kan gjøres.

Sikre fortsatt driftstilskudd til paraplyorganisasjoner

Dialog- og paraplyorganisasjonene har en strategisk viktig rolle på tros- og livssynsfeltet. De er brobyggere mellom tros- og livssynssamfunnene og kontaktledd til det offentlige. I innspillsrundene pekte flere på behovet for forutsigbarhet i finansieringen av paraplyorganisasjonene, blant annet for å kunne planlegge for aktiviteter og beholde kompetanse.

Organisasjonene er viktige samarbeidspartnere for myndighetene, og regjeringen vil sikre fortsatt driftstilskudd til disse.

Dialog som utfordrer

LHBT-dialog: «Religiøse ledere og skeive i dialog»

«Allerede før skytingen under PRIDE 25. juni i 2023 ønsket rådsmedlemmer i STL å sette LHBT+ på dagsordenen. Terrorangrepet gjorde det klart at det hastet. Over fire dager høsten samme år møttes religiøse ledere i STL sammen med ledere fra skeive organisasjoner og religiøse skeive til dialog i trygge rom. Gjennom å lytte og forstå hverandre bedre fikk de økt sin kunnskap, både om hverandre og om forskning på kjønn og seksualitet.

Sammen besluttet de i større grad å vektlegge det de er enige om og lytte til hverandres levde liv. Det skal være rom for diskusjoner og uenighet, men det er ingen grunn til at disse

uenighetene skal være så dominerende at de utelukker fellesskap og respekt.

Dialogen var en suksess og resulterte i en historisk fellesuttalelse: [*Vi ønsker å stå opp for hverandre når noen av oss blir utsatt for angrep.*](#)

Deltakerne ønsket på eget initiativ å fortsette dialogarbeidet utover avtalt tidsrom. Det arbeides nå med en veileder til støtte for andre som ønsker å starte lignende prosjekter, og STL forbereder nye grupper på lokalt nivå gjennom sine lokale dialoggrupper.»

Kilde: Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn, mai 2025

Dialog mellom kristne om vanskelige tema: Dialogprosesser i Norges Kristne Råd

«Norges Kristne Råd har 27 medlemskirker, og står stadig i situasjoner som krever god dialog og kommunikasjon mellom kirkene.

I 2016-2017 gjennomførte vi en dialogprosess mellom våre medlemskirker på LHBTQ-spørsmålet; dette opplevdes så brennhett i fellesskapet at vi fryktet det kunne ødelegge for samarbeidet kirkene imellom.

Proessen ble gjennomført som en samtale mellom representanter fra medlemskirkene med to eksterne moderatorer, fordelt på syv samlinger. Hensikten med samtalen var å få større innsikt i temaet, med mål om å styrke forståelsen for de ulike kirke tradisjoners ståsted, og videre utforske hvordan ulike syn påvirker relasjonene mellom kirkene.

Vi tok utgangspunkt i å skape et trygt rom for samtale for å bygge gjensidig tillit mellom deltakerne. Vi erfarte at nettopp det å skape tillit ble avgjørende for å oppnå en dypere gjensidig forståelse for hverandres standpunkter. Denne erfaringen dro vi videre i NKR's videre arbeid.

Vi driver dialogarbeid på mange områder og erfarer at nettopp kjennskap og tillit mellom kirkeledere gjør at mange utfordrende saker blir løst før de vokser seg store eller når medias søkelys. Gjennom arbeidet i styret utvikler kirkene en sterkere forpliktelse og relasjon til hverandre.»

Kilde: Norges Kristne Råd, mai 2025

Styrke ungdomsdialogen

Det har i flere år blitt pekt på at det er utfordringer knyttet til et generasjonsskifte i formelle og uformelle lederroller i paraplyorganisasjonene. Dette ble også gjentatt i innspillene som kom i forbindelse med strategien. Det er blitt påpekt at ungdomsdialogen må styrkes, og at unge i større grad må inkluderes i dialogarbeidet for å sikre at fremtidige generasjoner er engasjert og deltar aktivt i dialogen om tros- og livssynsspørsmål.

Regjeringen mener det er viktig at unge kan være aktive bidragsytere i et livssynsåpent samfunn, og særlig i tros- og livssynsdialogen. Dialogtiltak som involverer unge, bør kunne gis prioritet i forbindelse med søknader om tilskudd. Regjeringen vil styrke arbeidet med ungdomsdialog ved å tydeliggjøre i forskrift om tilskudd til dialog, debatt, samarbeid og kunnskapsutvikling på tros- og livssynsfeltet, at det kan legges vekt på at tiltaket involverer unge.

Ungdomsdialog

«Gjennom året 2024 har STL arbeidet med å styrke den brede tros- og livssynsdialogen, spesielt med hensyn til unge voksne.

Krigen i Midtøsten førte til økt utrygghet også blant norske ungdommer, og det har derfor vært et stort behov for flere dialogarenaer hvor unge kan komme sammen og bygge broer på tvers av religiøse skillelinjer.

I løpet av denne perioden har STL testet ut flere typer dialogmodeller, hvor av ett av dem er Grillings. I denne dialogmodellen inviteres unge representanter fra de ulike tros- og livssynssamfunn til å bli grillet med store og små spørsmål fra salen, og som etterfølges av middag og mingling.

Dette er et format som har skapt stort engasjement. Unge gis anledning til å spørre om alt det de lurer på i en trygg ramme. De forteller at det bidrar til å utfordre fordommer og misforståelser, men også at det gir en bedre forståelse for hverandre og hva det vil si å tilhøre et tros- og livssynssamfunn i Norge.»

Kilde: Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn, mai 2025

Igangsette et forsknings- og utredningsoppdrag om tros- og livssynsdialogen

I 2015 gjorde KIFO – Institutt for kirke-, religions- og livssynsforskning en evaluering av dialog- og paraplyorganisasjonenes rolle, som fikk tittelen *Det handler om verdensfreden!*. Dialogarbeidet har utviklet seg og nye aktører har kommet til lokalt og nasjonalt siden evalueringen. I innspillsrundene var ønsket om mer kunnskap et gjennomgående tema. Det samme var behovet for mer dialog, særlig

på lokalplan, og mer kunnskap om hvordan denne fungerer og hvordan samfunnene og paraplyorganisasjonene brukes som verktøy for å formidle kunnskap om det norske samfunnet.

Regjeringen mener det kan være hensiktsmessig med en ny kartlegging og eventuell evaluering av dialogarbeidet, både nasjonalt og lokalt, og vil derfor utlyse et forsknings- og utredningsoppdrag om tros- og livssynsdialogen.

Nødvendighetsdialog: «Om ytringsansvar knyttet til situasjonen i Midtøsten»

«I januar 2025 samlet STL tretti muslimer, jøder og kristne til dialog på Granavolden utenfor Oslo. I to dager gjorde de akkurat det Kong Harald oppfordret det norske folk til i sin nyttårstale: De snakket sammen. Med innestemme. Selv om de er uenige.

Temaet for dialogen var «ytringsansvar». Deltakerne var både ledere og unge. Bakteppet var erkjennelsen av hvordan situasjonen i Midtøsten hadde gjort klimaet for samtaler her hjemme vanskeligere, med økt hat og mistenkeliggjøring rettet mot både mot både norske jøder og muslimer. Selv om det siste

året hadde vært ekstra krevende for mange, og dialogen krevende, var likevel disse dagene først og fremst preget av ærlighet, respekt og mot. I STL kalles denne type dialog for «nødvendighetsdialog».

Generalsekretær i STL, Birte Nordahl, uttalte i etterkant av samlingen: – Jeg er imponert over hvordan deltakerne var åpne og lyttende til hverandre og samtidig tro mot sitt eget ståsted. Dette gjaldt ikke minst de unge representantene. Det er forbilledlig, og det gir håp.»

Kilde: Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn, mai 2025

***Synliggjøre tros- og livssynssamfunnene
i forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor***

Kultur- og likestillingsdepartementet samordner og er oppdragsgiver for et fem-årig forskningsprogram ved Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor. Forskningsprogrammet er et samarbeid mellom flere departementer, der også Barne- og familiedepartementet deltar, og skal bidra til å gjøre forskningen på sivilsamfunn og frivillig sektor relevant og anvendbar innen flere politikkområder. Hovedtemaer for forskningen er deltakelse, sivilsamfunn, frivillig sektor i endring, finansieringsordninger og andre rammevilkår og samfunnseffekter.

Regjeringen vil synliggjøre tros- og livssynssamfunnene i forskningen på sivilsamfunn og frivillig sektor gjennom forskningsprogrammet til Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.

Satsingsområde 2

Tilgang på tjenester og lokaler

Mål: Bedre tilgang på lokaler og økt mangfold i tros- og livssynstjenestene på offentlige institusjoner.

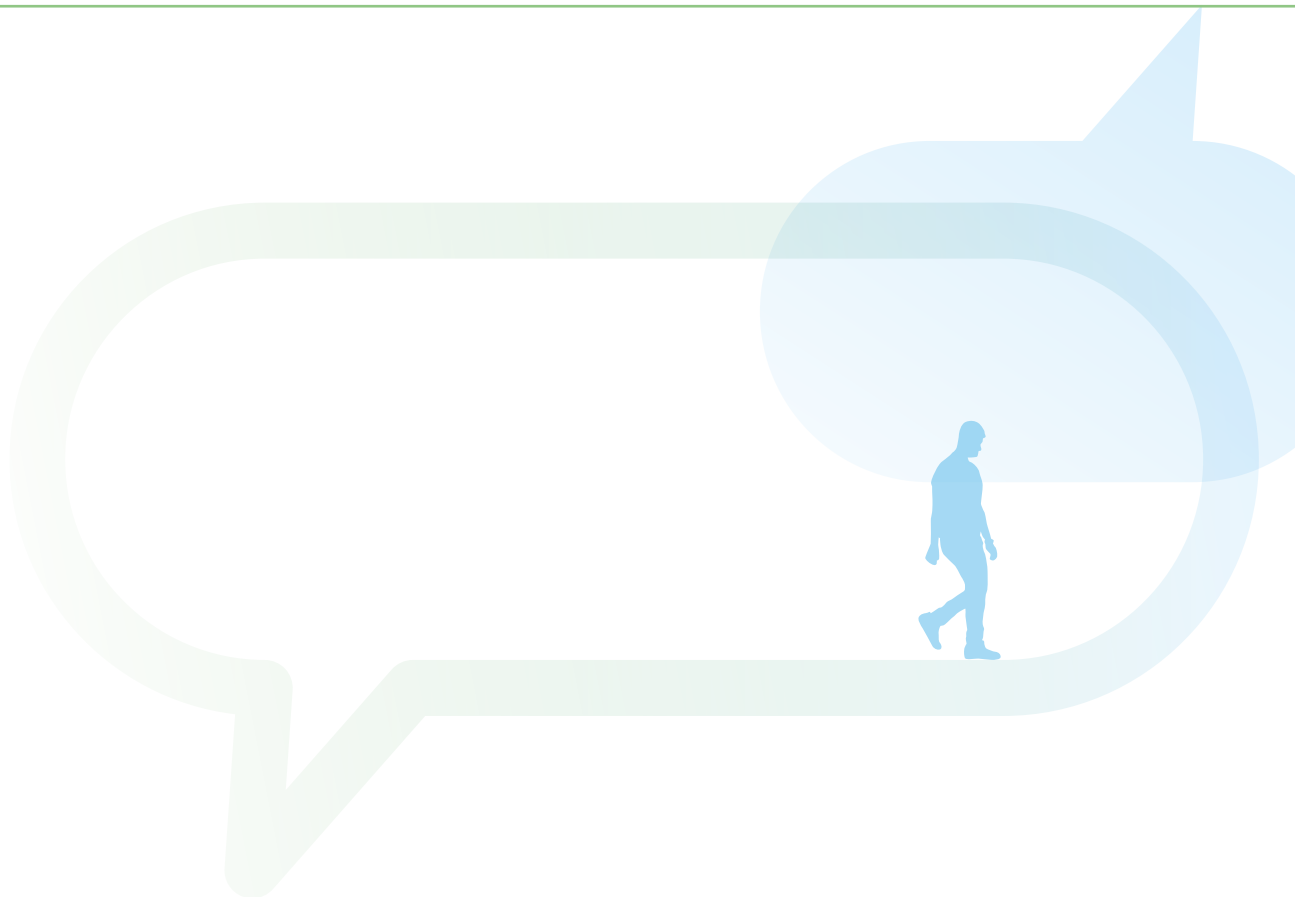
Et av prinsippene som regjeringen legger til grunn for tros- og livssynspolitikken, er at alle innbyggerne skal kunne leve trygt med sin tro, sitt livssyn eller sin ikke-tro, uten å risikere diskriminering eller hatytringer. I et livssyns-åpent samfunn er det også viktig at det legges til rette for at alle som ønsker det, kan praktisere sin religion eller sitt livssyn, både alene og sammen med andre.

Offentlige myndigheter har en lovbestemt plikt til å jobbe aktivt, målrettet og planmessig for å fremme likestilling og hindre diskriminering på alle diskrimineringsgrunnlagene som har et vern etter likestillings- og diskrimineringsloven § 6, jf. § 24. Dette gjelder både for staten, kommunen og fylkeskommunen, og religion og livssyn er slike diskrimineringsgrunnlag. Plikten omfatter all virksomhet og innebærer at likestillings- og diskrimineringsperspektivet skal innlemmes i alle ansvarsområder, både internt og i de enkelte sektorområdene.

Mange av innspillene til arbeidet med strategien trekker fram livssynsbetjening og samtaltjenester i offentlige institusjoner som et område der det er behov for bedre tilrettelegging for det tros- og livssynsmessige mangfoldet. Mennesker som på grunn av militærtjeneste, soning eller sykdom ikke kan delta i tros- og livssynssamfunnenes ordinære virksomhet, bør så langt det lar seg gjøre ha tilgang på tros- og livssynsbaserte tjenester i tråd med sin tro eller sitt livssyn. I slike livssituasjoner opplever mange en økt sårbarhet og behov for støtte i form av tros- og livssynstjenester, tilrettelegging og samtaler.

Mangfoldet i tro og livssyn gjenspeiles også hos de innsatte i norske fengsler. Fengslene skal i henhold til norsk lovgivning og de europeiske fengselsreglene så langt det lar seg gjøre, tillate de innsatte å praktisere sin religion eller sitt livssyn. Det vil kunne omfatte å delta på gudstjenester eller møter ledet av godkjente representanter for religionen eller livssynet, få besøk av slike representanter, og/eller være i besittelse av bøker eller litteratur om religionen eller livssynet.

På mange samfunnsområder er det kommunene som har ansvaret for tilrettelegging av ulike tjenester. Det er for eksempel i kommunene det må gjøres vurderinger av om beboerne på kommunens sykehjem får tilbud om religiøs tilrettelegging i et omfang de har krav på, og at dette praktiseres likt sykehjemmene imellom. I arbeidet med strategien har det både kommet innspill som omtaler godt samarbeid med kommuner rundt omkring i landet, og innspill som trekker fram utfordringer knyttet til et livssynsåpent samfunn på kommunalt nivå. Noen temaer som går igjen er at tros- og livssynssamfunn ønsker seg bedre dialog med kommunen, lettere tilgang på lokaler til bruk for tros- og livssynssamfunnene (også for å avholde aktiviteter som dans, kor, teater eller andre kulturarrangementer), i tillegg til bedre tilrettelegging for tro og livssyn i kommunale institusjoner.

Kommuner og fylkeskommuner er selvstendige, folkevalgte og selvstyrte organer, som i utgangspunktet ikke skal styres, instrueres eller overprøves. Det kan likevel være behov for veiledning innenfor en sektor, gjennom såkalte pedagogiske virkemidler. Regjeringen vil gjennom denne strategien se nærmere på hvordan slike pedagogiske virkemidler kan brukes for å formidle hva som ligger i det å være et livssynsåpent samfunn, og invitere til dialog og samarbeid med kommunene om dette.

I arbeidet med strategien har det også kommet innspill om at det er behov for bedre samordning av politikken på tvers av forvaltningsnivåer. Dette gjelder også for tilgang til tjenester og lokaler. På nasjonalt nivå vil regjeringen legge til rette for samarbeid og informasjonsdeling på tvers av departementenes ansvarsområder, og mellom, direktorat og statsforvalter, jf. også tiltak under satsingsområde 1.

Forsvarets tros- og livssynskorps

«Forsvarets tros- og livssynskorps (FTLK) er en avdeling i Forsvarets fellestjenester. Korpset har fagansvar for tros- og livssynstjenesten i Forsvaret.

FTLK organiserer tros- og livssynstjeneste ved alle landets militære avdelinger. I korpset tjenestegjør for tiden i overkant av 50 autoriserte fagpersoner fra Den norske kirke og andre tros- og livssynssamfunn. Personellet utfører tros- og livssynsbetjening i henhold til egen autorisasjon, og legger til rette for annen tros- og livssynsutøvelse.

De underviser også i etikk. Alle soldater i grunnleggende soldatutdanning undervises i emnet etikk og militærmakt. Etikk er også et integrert fag på Forsvarets skoler. Tros- og livssynspersoneller gir også råd i religiøse, etiske og moralske spørsmål.

Tros- og livssynspersonellet gjennomfører samtaler med personellet og bidrar i veteranivaretakelsen i Forsvaret.

FTLKs hovedkvarter er lokalisert på Akershus festning (bygning 7), med Akershus slottskirke like ved, som fungerer som Forsvarets hovedkirke. Kirken tjener også som kongefamiliens private gravkirke. Akershus slottskirke blir mye brukt til vielser.

FTLK ledes av sjef Forsvarets tros- og livssynskorps, som er underlagt sjef Forsvarets fellestjenester. Det kirkelige tilsyn ivaretas av Preses for feltprester tilhørende Den norske kirke.»

[Forsvarets tros- og livssynskorps – Kultur i Forsvaret \[kultur.forsvaret.no\]](https://www.forsvaret.no/kultur/forsvarets-tros-og-livssynskorps)

OVERSIKT OVER TILTAK:

- Regjeringen vil kartlegge behovet for og tilgangen på seremonirom.
- Regjeringen vil innhente kunnskap om hindringer ved utlån av lokaler til aktivitet.
- Regjeringen vil videreføre prosjekt med livssynsteam/-medarbeidere i kriminalomsorgen.
- Regjeringen vil oppdatere rundskrivet til kommunene om tros- og livssynsutøvelse.

Nærmere om de ulike tiltakene

Kartlegge behovet for og tilgangen på seremonirom

I dag finnes det livssynsåpne seremonirom i alle de største byene, og flere mindre kommuner har også etablert livssynsåpne seremonirom til bruk i for eksempel gravferder. KAs gravplassundersøkelse fra 2023 tyder på at tilgangen på gravkapell eller seremonirom som er livssynsåpne og egnet for ikke-kristne tros- og livssynsritualer varierer med kommunestørrelse. Jo større kommune, dess større er sannsynligheten for at kommunen har livssynsåpent seremonirom. I tillegg gir KAs gravplassundersøkelse noe informasjon om fylkesvis fordeling, men svarprosenten varierer.¹⁴

«Livssynsnøytrale seremonirom» er i dag et formål man kan søke om tilskudd til under Desentralisert ordning for tilskudd til kulturbygg. Gjennomgangen av denne ordningen som Oslo Economics har utført på oppdrag fra Kultur- og likestillingsdepartementet som oppfølging av kulturfrivillighetsstrategien *Rom for deltakelse*¹⁵, gir imidlertid begrenset informasjon om behovet for og tilgangen på seremonilokaler. Samlet sett trengs det derfor mer systematisk kunnskap på dette området.

I både skriftlige og muntlige innspill til strategien er det pekt på at det er et udekket behov for seremonilokaler. Regjeringen vil ta initiativ til å systematisere eksisterende kunnskap og foreta en nærmere kartlegging av tilgangen på og behovet for seremonirom. På grunnlag av dette vil regjeringen innlede en dialog med KS om hvordan det er mulig å bedre tilgangen på seremonilokaler som er åpne for alle livssyn.

Innhente kunnskap om hindringer ved utlån av lokaler til aktivitet

I forbindelse med arbeidet med kulturfrivillighetsstrategien meldte både STL og en rekke andre organisasjoner på tros- og livssynsfeltet at de opplever at skoler ikke ønsker å låne ut sine lokaler til religiøse organisasjoner, også når de skal drive aktiviteter som dans, kor, teater eller andre kulturarrangementer. Det ble også meldt om at de blir utestengt fra å låne lokaler generelt med begrunnelse om at rommene skal være «livssynsnøytrale». I innspillene til strategien her var det flere organisasjoner som gjentok dette.

Det er i dag lite informasjon om tilgjengeligheten, bruken og behovet for lokaler for kulturaktivitet o.l. i regi av tros- og livssynssamfunnene. Kartleggingen som gjennomføres av Kulturalliansen som en oppfølging av kulturfrivillighetsstrategien *Rom for deltakelse* gir først og fremst informasjon om egnetheten av eksisterende lokaler for utøvelse av kultur (akustiske forhold ved lokalene osv.) og gir lite informasjon om tros- og livssynssamfunnenes tilgang på lokalene. Regjeringen vil derfor innhente mer kunnskap om hvilke hindringer tros- og livssynssamfunnene og -organisasjonene står overfor når det gjelder utlån av lokaler til kulturaktivitet mv. i regi av tros- og livssynssamfunnene, og oppfordre kommuner og skoleeiere til å gjøre lokale vurderinger av hvordan utleie kan praktiseres med begrepet «livssynsåpent» som utgangspunkt.

Videreføre prosjekt med livssynsteam/-medarbeidere i kriminalomsorgen

Kriminalomsorgen skal, så langt det er praktisk mulig og forenlig med sikkerheten, tilrettelegge for at innsatte kan praktisere sin tro eller sitt livssyn under straffegjennomføringen. I 2021 fikk Kriminalomsorgsdirektoratet (KDI) i oppdrag å gjennomføre et forsøksprosjekt med livssynsteam-/medarbeidere i kriminalomsorgen. Formålet med prosjektet er å tilrettelegge bedre for at innsatte kan praktisere sin tro eller sitt livssyn under straffegjennomføringen og med dette redusere risikoen for diskriminering og radikalisering. Prosjektet ble gjennomført ved Kriminalomsorgen Innlandet ved avdeling utenlandske innsatte, høyt sikkerhetsnivå, Kongsvinger. Evaluering av prosjektet ble gjennomført høsten 2023. Et hovedinntrykk fra evalueringen er at prosjektet har gitt gode resultater. Prosjektet ble videreført i 2024 for å høste flere erfaringer. KDI har besluttet å videreføre prosjektet også i 2025. Regjeringen vil utrede behovet for ordningen og hvordan denne bør organiseres på lang sikt.

Oppdatere rundskriv til kommunene om tros- og livssynsutøvelse

De kommunale helse- og omsorgstjenestene har et ansvar for å sørge for tilrettelegging av omsorgstilbud der også kulturelle og åndelige behov blir ivaretatt i samsvar med den enkeltes ønske, bakgrunn og tilhørighet. Dette omfatter også personer som på grunn av sykdom eller nedsatt funksjonsevne trenger bistand og tilrettelegging for å utøve sin tro eller sitt livssyn etter eget valg. Den kommunale helse- og omsorgstjenesten må på denne bakgrunn i nødvendig utstrekning samarbeide med aktuelle tros- og livssynsorganisasjoner o.l. for å sikre at den enkelte brukers mulighet for tros- eller livssynsutøvelse ivaretas.

Helse- og omsorgsdepartementet utarbeidet i 2009 et rundskriv til kommunene for «å sikre at de som er avhengig av praktisk og personlig bistand fra den kommunale helse- og omsorgstjenesten, også får ivaretatt sine muligheter til egen tros- og livssynsutøvelse, i tråd med de grunnlovfestede bestemmelser om religionsfrihet og ytringsfrihet».¹⁶ Her blir det understreket at helse- og omsorgstjenesten har ansvar for å utforme et omsorgstilbud der også kulturelle og åndelige behov blir ivaretatt i samsvar med den enkeltes ønske, bakgrunn og tilhørighet. Regjeringen vil oppdatere dette rundskrivet, i tråd med gjeldende retningslinjer. Målgruppe for rundskrivet vil være statsforvalterne og kommunene. Målet med rundskrivet vil være å påminne kommunene at de som er avhengige av praktisk og personlig bistand fra kommunale helse- og omsorgstjenester, også får ivaretatt sine muligheter til egen tros- og livssynsutøvelse i tråd med de grunnlovfestede bestemmelser om religionsfrihet og ytringsfrihet.

Satsingsområde 3

Kunnskap og kompetanse

Mål: Bedre informasjon og økt kunnskap om tros- og livssynsrelaterte spørsmål.

Om lag 75 prosent av Norges befolkning er medlem av et tros- eller livssynssamfunn, men det er høyst individuelt hvordan religion og livssyn kommer til uttrykk hos den enkelte. Det er store forskjeller mellom ulike tros- og livssynstradisjoner når det gjelder tros- og livssynsuttrykk, og et mangfold innenfor tradisjoner og innenfor de ulike tros- og livssynssamfunnene. Det er også regionale forskjeller i tros- og livssynsmangfoldet og forskjeller i mangfoldet mellom storbyene og resten av landet. Kunnskap om tros- og livssynsmangfoldet er derfor viktig i et livssynsåpent samfunn.

Et av temaene som går igjen i innspillene til strategien, er at det ikke er nok kunnskap om tro og livssyn i samfunnet, i offentlige og private tjenester som barnehage, skole, helsetjenester og institusjoner. Dette kan gi seg utslag i både manglende forståelse for tro og livssyn som en faktor i samfunnsliv og i enkeltmenneskers liv, men også som negative holdninger og fordommer mot tro og livssyn.

Dialogen mellom myndighetene og tros- og livssynssamfunnene knyttet til tilskuddsordningen for tros- og livssynssamfunn, bidrar til kunnskapsutveksling. Myndighetene får

bedre kunnskap og innsikt i samfunnene og deres virke, samtidig som samfunnene får kunnskap og innsikt i regelverk og ordninger. Samtidig har det kommet fram at også tros- og livssynssamfunnene har behov for mer kunnskap, særlig knyttet til regelverk og ordninger, men også andre tema som berører tros- og livssynssamfunn og deres ledere.

Historisk sett har prester i Den norske kirke hatt en viss makt og posisjon, ikke bare i kirken, men også i storsamfunnet, blant annet fordi de har vært både statstjenestemenn og religiøse ledere. Den rollen som presten tradisjonelt har hatt i lokalsamfunn og samfunnsliv, har vært formende for en generell forventning til ledere i tros- og livssynssamfunn. I dag forventes det at disse er i stand til å ivareta en tilsvarende rolle, uavhengig av om dette er i tråd med den lederrollen som deres religion eller livssyn legger til grunn. Derfor er det viktig at ledere i tros- og livssynssamfunn har kunnskap og kompetanse knyttet til den religiøse lederrollen, men også kunnskap om det norske samfunnet. Innspillene som har kommet i forbindelse med arbeidet med strategien, peker på et behov for kompetanseheving av religiøse ledere, men også tydeligere definerte roller og ansvar for religiøse ledere.

OVERSIKT OVER TILTAK:

- Regjeringen vil kartlegge veiledningsmateriell og utrede muligheten for en felles informasjonsnettside.
- Regjeringen vil etablere en arena for digital kunnskapsdeling.
- Regjeringen vil kartlegge hindringer i tilskuddsordninger for frivilligheten og kulturlivet.
- Regjeringen vil utlyse et forsknings- og utredningsoppdrag om religiøse ledere og utdanning.
- Regjeringen vil videreutvikle samarbeidet mellom de særskilte hjelpetjenestene og tros- og livssynssamfunn om negativ sosial kontroll.
- Regjeringen vil utrede muligheten for å videreutvikle statistikk for tros- og livssynsområdet.

Nærmere om de ulike tiltakene

Kartlegge veiledningsmateriell og utrede muligheten for en felles informasjonsnettside

Tros- og livssynspolitikken utøves på mange av samfunnets ulike sektorer, men er særlig relevant innen skole, barnevern, helse- og omsorgstjenester, kriminalomsorg, arbeidsliv og gravplassforvaltning. Politikken gjør seg også gjeldende på flere nivåer: I lovverk, enkeltvedtak, veiledere, rutiner og etablert praksis.

I arbeidet med strategien har det kommet innspill som etterlyser informasjons- og veiledningsmateriell om tros- og livssynsrelaterte tema og problemstillinger som offentlige ansatte og arbeidsgivere kan bruke i sitt arbeid. Innspillene pekte også på et behov for veiledninger fra det offentlige til privatpersoner.

Innenfor mange områder og sektorer finnes det allerede veiledningsmateriell og gode praksisbeskrivelser. Samtidig er det variasjoner mellom sektorer. Det kan også være ulikt hvor lett tilgjengelig informasjonen er. Regjeringen vil derfor kartlegge hva slags veiledningsmateriell som er tilgjengelig for ansatte i offentlige tjenester om tros- og livssynsrelaterte spørsmål og problemstillinger og vurdere om det er behov for ytterligere informasjon eller veiledning. I forlengelsen av kartleggingen vil regjeringen utrede muligheten for å etablere en ressurs-side som samler relevant informasjon fra myndighetene når det gjelder realiseringen av et livssynsåpent samfunn.

Etablere digital kunnskapsdeling

I innspillsrundene har flere aktører pekt på behovet for mer kontakt med statsforvalter og departement, og mer veiledning, opplæring og kunnskapsdeling. Dette ble også adressert i forbindelse med høringen av Prop. 116 L (2023–2024) om endringer i trossamfunnsloven. I proposisjonen er det pekt på et behov for å legge til rette for systematisk veiledning og opplæring i lov- og regelverk knyttet til tilskuddsordningen for tros- og livssynsamfunn, annet relevant lov- og regelverk og organisasjons- og styrearbeid. I tillegg vil det være behov for informasjon og opplæring om andre aktuelle tema i tilknytning til tros- og livssynsfeltet, for eksempel arbeidsliv, helse og utdanning, men også diskriminering og rasisme, negativ sosial kontroll, barns rettigheter og vold i nære relasjoner, radikaliserings og voldelig ekstremisme. Det vil være behov for dialog med statsforvalter og organisasjonene på feltet om aktuelle tema og prioriteringer.

Tros- og livssynsamfunnene er spredt over hele landet. Det er derfor behov for at kunnskapsdelingen kan foregå digitalt, for eksempel ved at den strømmes på regjeringen.no. Slik offentlig strømming gir mulighet for alle som kan og ønsker til å følge og delta.

Regjeringen vil etablere en arena for veiledning, opplæring og digital kunnskapsdeling, i samarbeid med statsforvalterne og organisasjonene på feltet. Kunnskapsdelingen vil bli strømmet. Den endelige formen vil utredes nærmere.

Kartlegge hindringer i tilskuddsordninger for frivilligheten og kulturlivet

Tros- og livssynsamfunnene er en del av frivilligheten, og mange organisasjoner søker og mottar derfor tilskudd over nasjonale og kommunale tilskuddsordninger som er rettet mot frivilligheten og kulturlivet. I noen av innspillene til strategien er det pekt på at enkelte organisasjoner opplever at de ikke kan søke og motta støtte over slike tilskuddsordninger, og at dette skyldes at de er tros- eller livssynsamfunn eller tros- og livssynsorganisasjoner.

En gjennomgang av statlige tilskuddsordninger under Kultur- og likestillingsdepartementet og Barne- og familiedepartementet har ikke avdekket at det er lagt inn kriterier i regelverkene som ekskluderer tros- og livssynsamfunn og -organisasjoner når det gjelder adgang til å søke om tilskudd fra ordningene under de to departementene. En rekke tilskuddsordninger har likevel andre begrensninger når det gjelder formål, hvem som kan søke m.m. Dette skyldes at tilskuddsordninger til frivillige organisasjoner i hovedsak følger sektoransvaret, og at ordningene vil være innrettet mot å oppnå målsettinger på de enkelte politikkområdene. Det er sannsynlig at noen tros- og livssynsorganisasjoner derfor vil kunne oppleve å falle utenfor ordninger som er innrettet for frivilligheten i andre sektorer.

Kartleggingene som er gjennomført, er ikke uttømmende innenfor alle sektorområder, og det er behov for mer kunnskap om hvilke ordninger tros- og livssynsamfunn og -organisasjoner søker på og mottar støtte over, samt hvilke hindringer de opplever når de søker om tilskudd fra ulike tilskuddsordninger. Regjeringen vil derfor kartlegge hvilke statlige ordninger organisasjonene mottar støtte fra,

og i samarbeid med paraplyorganisasjonene på feltet foreta en kunnskapsinnhenting som bedre kan belyse hvilke hindringer organisasjonene opplever.

Utlyse et forsknings- og utredningsoppdrag om religiøse ledere og utdanning

Stortinget har bedt regjeringen om å «utrede og fremme forslag om incentiver for å sikre at flere religiøse ledere eller andre nøkkelpersoner i trossamfunn gjennomfører godkjent religiøs tilleggsutdanning i Norge», jf. vedtak 142, Dokument 8:246 S (2022–2023) og Innst. 93 S (2023–2024). Innspillene som har kommet til strategien, peker i retning av at også tros- og livssynssamfunnene selv ønsker dette. Det har blitt pekt på at utdanningen av religiøse ledere på Det teologiske fakultet ved Universitetet i Oslo har vært vellykket, men at enda flere burde få tilbud om deltakelse. Blant annet burde nøkkelpersoner i samfunnene som ikke er religiøse ledere, også få tilbudet.

På bakgrunn av anmodningsvedtaket og i lys av mottatte innspill og evalueringen av kurset for religiøse ledere, vil regjeringen utlyse et forsknings- og utredningsoppdrag om religiøse ledere og utdanning for å få mer kunnskap og se nærmere på mulige tiltak.

Kurs for religiøse ledere i det norske samfunnet

«Å være religiøs leder i det norske samfunnet er et etter- og videreutdanningstilbud som gis av Det teologiske fakultet (TF) ved Universitetet i Oslo, med tilskudd fra norske myndigheter. Kursets målgruppe er religiøse ledere – herunder ungdomsledere og ledere for kvinnegrupper – som har utenlandsk bakgrunn. Det vil si at de selv eller foreldrene har innvandret til Norge. Kurset går over tre semestre, med en modul/emne bestående av to samlinger over to dager pr. semester. Overskriftene for kursmodulene er: 1) Religion, lovgivning og menneskerettigheter, 2) Verdier, dialog og religiøst lederskap, 3) Moralsk og religiøs rådgivning (inkludert åndelig og eksistensiell omsorg). For deltakere med studiekompetanse er det mulig å ta studiepoeng på bachelornivå ved hver modul. Siden 2007 har over 220 religiøse ledere fra et bredt mangfold av trossamfunn deltatt på kurset. Etter 2011 har *Å være religiøs leder i det norske samfunnet* gått fra å være integreringspolitikk til også å bli en del av tros- og livssynspolitikken. Kursene er et bidrag til kunnskapsbasert interreligiøs dialog og nettverksbygging mellom religiøse ledere helt siden TF i samråd med en bredt sammensatt referansegruppe utviklet og igangsatte kurstilbudet. Kursserien har vært evaluert to ganger: I 2011 ([Kartzow 2011](#)) og 2024 ([Bråten og Lie 2024](#)).»

Kilde: Det teologiske fakultet, Universitetet i Oslo, mai 2025

Videreutvikle samarbeidet mellom de særskilte hjelpetjenestene og tros- og livssynssamfunn om negativ sosial kontroll

Kompetanseteamet mot negativ sosial kontroll og æresrelatert vold har i flere år pekt på utfordringer knyttet til negativ sosial kontroll i tros- og livssynssamfunn. Derfor er dette et av temaene som er særlig omtalt i veilederen til trossamfunnsloven. Det er også laget en egen handlingsplan mot negativ sosial kontroll og æresmotivert vold. I handlingsplanen er det et eget tiltak som handler om å videreutvikle samarbeidet mellom de særskilte hjelpetjenestene og tros- og livssynssamfunn, som regjeringen også ønsker å synliggjøre i denne strategien.

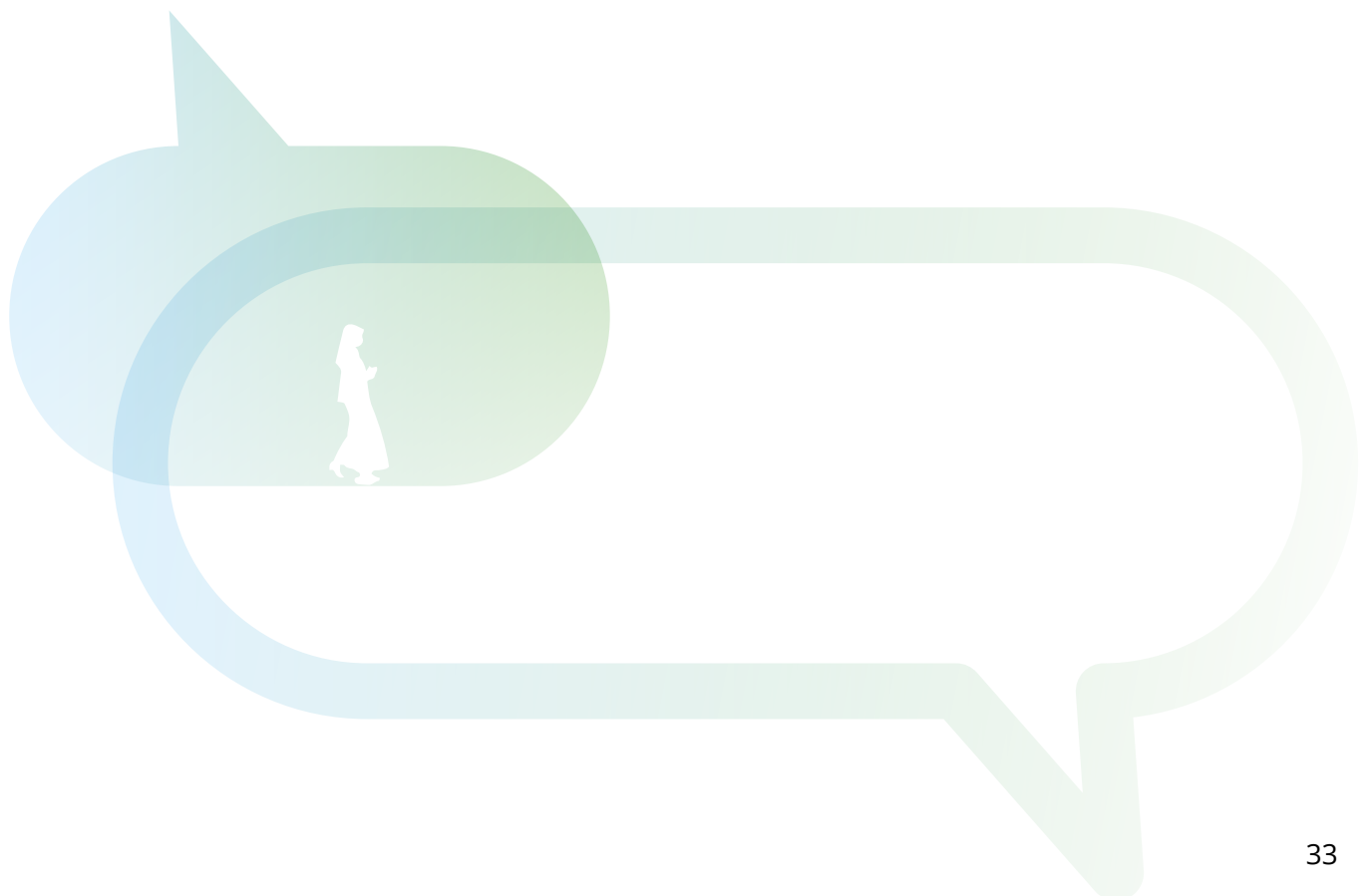
Regjeringen vil legge til rette for å videreutvikle samarbeidet mellom Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn (STL) og de særskilte hjelpetjenestene i arbeidet mot negativ

sosial kontroll. Formålet vil være gjensidig kompetanseutvikling og fenomenforståelse.

Videreutvikle statistikk for tros- og livssynsområdet

Da ny trossamfunnslov trådte i kraft i 1. januar 2021, ble de tidligere kommunale tilskuddene statliggjort. I innspillsrundene har det blitt pekt på at dette har bidratt til mindre kontakt mellom kommunen og tros- og livssynssamfunnene i kommunen, herunder også at man på kommunenivå har mindre informasjon om deres virksomhet, antall medlemmer, antall samfunn osv. SSB spilte i sitt skriftlige innspill til strategien inn at det ville være fruktbart å vurdere informasjonsbehov og faktagrunnlag.

Regjeringen vil derfor utrede muligheten for å videreutvikle SSBs statistikker på tros- og livssynsområdet.

Satsingsområde 4

Beredskap og krisehåndtering

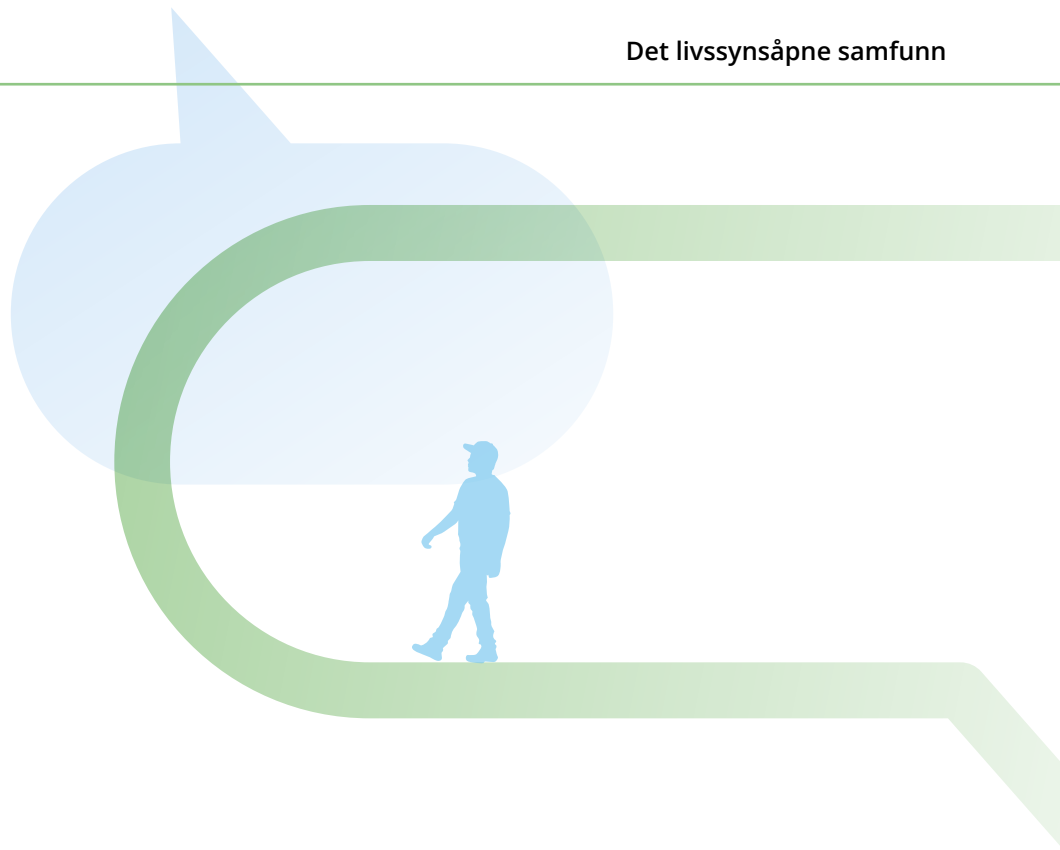
Mål 4: Bedre samarbeid mellom myndighetene og tros- og livssynssamfunnene om beredskap.

Norge befinner seg i en mer uforutsigbar og utrygg verden som stiller krav til økt beredskap. Dialog og samarbeidsrelasjoner mellom tros- og livssynssamfunn, og mellom offentlige myndigheter og tros- og livssynssamfunnene, er en viktig del av et godt beredskapsarbeid. Tros- og livssynssamfunnene og organisasjonene på feltet er også en viktig del av den norske totalberedskapen. Tros- og livssynssamfunnene er viktige ressurser ved større ulykker og kriser. For de som er rammet, kan støtte fra eget tros- eller livssynssamfunn for mange være en viktig hjelp. Det er viktig at bredden av tros- og livssynssamfunn, og ikke bare Den norske kirke, blir tatt med i dette arbeidet. Dette gjelder også der det i forbindelse med ulykker og katastrofer blir behov for felles minnemarkeringer.

Tillitssamfunnet og trygge, gode og levende lokalsamfunn i hele landet er de viktigste byggesteinene i den sivile norske beredskapen. Kunnskap om, og dialog mellom, ulike tros- og livssynstradisjoner kan bidra til å forebygge diskriminering og fiendtlige holdninger og handlinger på grunnlag av tro og livssyn. Tros- og livssynsdialogen bygger tillit på tvers

av religion og livssyn og er derfor en viktig del av den norske totalberedskapen. Videre er dialogen et viktig verktøy fordi den bidrar til å dempe og forhindre konflikter med grunnlag i tro og livssyn. Derfor kan religiøse ledere og tros- og livssynssamfunn ha en viktig rolle i arbeidet med å forebygge radikaliserings og ekstremisme. Dette er det også pekt på i [Meld. St. 13 \(2024–2025\) Forebygging av ekstremisme](#), som ble lagt fram våren 2025. Satsingsområde 1 i denne strategien med tilhørende tiltak understøtter derfor arbeidet med beredskap og krisehåndtering.

Under covid-19-pandemien ble tros- og livssynssamfunnene og deres organisasjoner viktige samarbeidspartnere for myndighetene når det gjaldt å få ut informasjon og skape forståelse for tiltak og vaksinasjon. Tros- og livssynssamfunnene tok også en aktiv rolle i å legge til rette for alternative tiltak som kunne bedre situasjonen for sårbare grupper. I Totalberedskapskommisjonens utredning, [NOU 2023: 17 Nå er det alvor – Rustet for en usikker fremtid](#), pekes det på

tros- og livssynssamfunnene som en ressurs i beredskapsarbeidet:

«Tros- og livssynssamfunn er godt organiserte fellesskap som kan bidra fleksibelt ved kriser. Tros- og livssynssamfunn har en stor mobiliseringsevne av frivillige, og har lokaler til rådighet som kommer lokalsamfunn til nytte ved kriser. Flere tros- og livssamfunn har mengdetrening i å gi medmenneskelig støtte og omsorg i kriser gjennom både lovpålagte oppgaver som begravelser og dødsbud, og ikke lovpålagte oppgaver som sorggrupper og sjelesorg. I visse trosretninger er det en konsentrasjon av bestemte innvandrergupper, som gjør tros- og livssynssamfunn til viktige kommunikasjonskanaler for å nå frem til grupper som ellers kan være vanskelige å nå.

Den norske kirke er formelt innlemmet i samarbeidet med politiet om bidrag til den offentlig organiserte redningstjenesten, for å gi omsorg og krisestøtte til de rammede. Den norske kirke fungerer også som bindeledd mellom den offentlig organiserte redningstjenesten og andre tros- og livssynssamfunn, og har ansvar for å ha kunnskap om aktuelle hensyn ved hendelser knyttet til personer med annen tro- og livssyns-

tilknytning. Representanter for andre tros- og livssynssamfunn kontaktes ved behov.»

Kommisjonen anbefaler «å integrere psykososial oppfølging bedre i beredskapsplanverk og øvelser». Videre mener kommisjonen at det bør vurderes hvordan «nasjonale og regionale kunnskaps- og kompetansesentre og frivillige organisasjoner og tros- og livssynssamfunn» inkluderes i beredskapsarbeidet. Totalberedskapskommisjonens anbefaling er fulgt opp i [Meld. St. 9 \(2024–2025\) Totalberedskapsmeldingen](#):

Tros- og livssynssamfunnene er også en viktig ressurs i beredskapsarbeidet. Erfaringer fra koronapandemien viste at tros- og livssynsorganisasjonene nyter stor tillit og evner å etablere kontakt med grupper i befolkningen offentlige myndigheter hadde problemer med å nå ut til. Dette var av stor betydning for å nå ut med viktig helseinformasjon. Med bakgrunn i pandemien og totalberedskapskommisjonens anbefaling om at det bør vurderes hvordan blant annet tros- og livssynssamfunn bør inkluderes i beredskapsarbeidet, legger regjeringen til grunn at dialogen med tros- og livssynssamfunnene om beredskap bør utvikles videre.

Regjeringen mener det er viktig å bygge videre på allerede etablert beredskapsarbeid i regi av tros- og livssynssamfunnene og erfaringene fra pandemien når det gjaldt samarbeidet mellom myndigheter og tros- og livssynssamfunn.

OVERSIKT OVER TILTAK:

- Regjeringen vil etablere møtepunkt om beredskap mellom tros- og livssynssamfunnene og myndighetene.
- Regjeringen vil utrede behovet for retningslinjer for samarbeid mellom myndigheter og tros- og livssynssamfunn om beredskap.
- Regjeringen vil utrede i hvilken grad tros- og livssynssamfunn har lokaler som kan stilles til disposisjon i en krisesituasjon.

Nærmere om de ulike tiltakene

Etablere møtepunkt om beredskap mellom tros- og livssynssamfunnene og myndighetene

Viktigheten av bedre samhandling og et samarbeid mellom myndighetene og tros- og livssynssamfunnene går igjen i svært mange av de skriftlige og muntlige innspillene til strategien. Det har også kommet tydelige anbefalinger om at mangfoldet av tros- og livssynssamfunn må involveres i beredskapsarbeidet. Den norske kirke er på ulike måter involvert nasjonalt og lokalt, men det er viktig at bredden av tros- og livssynssamfunn involveres i dialogen med myndighetene om beredskap.

Regjeringen vil ta initiativ til et første møte med tros- og livssynssamfunnene om hvordan samarbeidet mellom myndigheter og tros- og livssynssamfunnene om beredskap kan utvikles videre.

Utrede behovet for retningslinjer for samarbeid mellom myndigheter og tros- og livssynssamfunn om beredskap

For at et samarbeid mellom myndigheter og tros- og livssynssamfunn skal fungere, er det viktig at det allerede før en krise foreligger klare retningslinjer og rolleavklaringer. I arbeidet med strategien har det kommet tilbakemeldinger om at involvering i beredskapsplaner krever kompetanse og opplæring. I forkant av opplæring i beredskapsarbeid, må det foreligge retningslinjer og tydelige rammer for det arbeidet som skal gjøres.

Regjeringen vil utrede behovet for retningslinjer for samarbeid mellom myndigheter og tros- og livssynssamfunn om beredskap.

Utrede i hvilken grad tros- og livssynssamfunn har lokaler som kan stilles til disposisjon i en krisesituasjon

Den norske kirke og tros- og livssynssamfunnene disponerer ofte lokaler som har kapasitet til å ta imot en større mengde mennesker og vil derfor kunne være aktuelle å benytte til ulike formål i en eventuell krisesituasjon. Det finnes i dag ikke oversikt over hvilke tros- og livssynssamfunn som har slike lokaler. Det er også nødvendig å undersøke om det er ønskelig fra myndighetenes og tros- og livssynssamfunnenes side at tros- og livssynssamfunns lokaler inngår i den lokale

kriseberedskapen. Det vil også være nødvendig å vurdere behovet for retningslinjer og avtaler om slik beredskap.

Regjeringen vil derfor utrede i hvilken grad tros- og livssynssamfunn har lokaler som kan stilles til disposisjon i en krisesituasjon og hvorvidt det er ønskelig fra myndighetenes og tros- og livssynssamfunnenes side å legge til rette for at disse inngår i den lokale beredskapen. Utretningsarbeidet vil også vurdere behovet for retningslinjer og avtaler om slik beredskap.

#Tryggibønn

«Etter det grufulle angrepet mot to moskeer i Christchurch i New Zealand (15.03.2019) ble det for første gang arrangert en solidaritetsaksjon med emneknaggen #tryggibønn for å vise solidaritet med dem som ble rammet, så vel som med muslimer i Norge. Ledere i tros- og livssynssamfunn og flere medlemmer møtte opp og ønsket velkommen til bønn, med beskjed om at alle skal være trygge i bønn.

Da terroren rammet kirker i Sri Lanka (21.04.2019), ble en ny solidaritetsaksjon arrangert, denne gangen med kong Harald og statsminister til stede på katolsk rekviemesse i Bredtvet kirke.

Den siste #tryggibønn-aksjonen ble spesiell ettersom den fant sted etter et angrep her

hjemme, nemlig på Al-Noor Islamic Centre i Bærum (10.08.2019). STL arrangerte #tryggibønn aksjon utenfor Thon Hotel Sandvika dagen etter, hvor moskéens medlemmer arrangerte id al-adha denne dagen. Daværende statsminister Erna Solberg og flere regjeringsmedlemmer deltok.

Flere av de lokale STL-gruppene arrangerte også egne aksjoner i sammenheng med disse hendelsene, og andre hendelser. #Tryggibønn-aksjonene ble en bred mønstring for tros- og livssynsfeltet – særlig for de rammede – men også langt utover feltet. Emneknaggen ble spredt i sosiale medier, og flere sivilsamfunnsorganisasjoner tok del i markeringene. Siden har også andre aktører tatt initiativ til egne #tryggibønn-aksjoner.»

Kilde: Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn, mai 2025

Satsingsområde 5

Diskriminering, rasisme og hatytringer

Mål 5: Et likestilt og mangfoldig samfunn der det er trygt å gi uttrykk for tro og ikke-tro, gjennom ord, handlinger og symboler.

Regjeringens mål er et likestilt og mangfoldig samfunn som er trygt for alle. Rasisme og diskriminering er samfunnsproblemer som er til hinder for et livssynsåpent samfunn. Innspillene som departementet har mottatt i forbindelse med arbeidet med denne strategien, uttrykker dette tydelig. Når noen mener at andre har mindre verdi i det norske samfunnet på grunn av hvilken hudfarge de har, hva de tror på, eller hvor de har sine røtter, svekkes fellesskapet. I et livssynsåpent samfunn skal det være trygt å ha en tydelig religiøs identitet uten å bli utsatt for rasisme, diskriminering eller hatytringer som følge av sin religiøse tilhørighet.

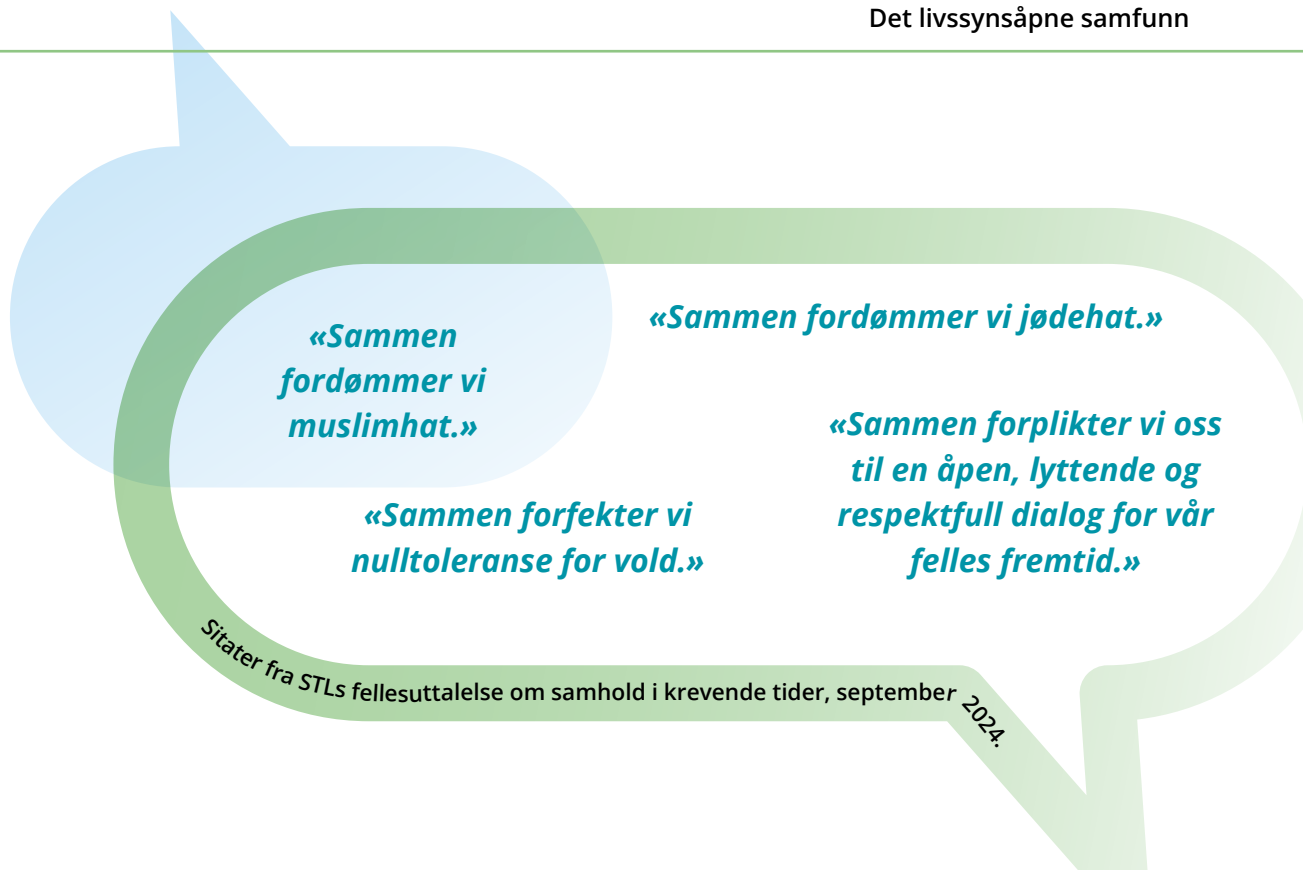
Regjeringen har fornyet og forsterket innsatsen for å bekjempe rasisme og diskriminering på grunn av etnisitet og religion. Disse innsatsene støtter opp under regjeringens tiltak for et inkluderende og livssynsåpent samfunn, og omtales nedenfor. Handlingsplanene har tiltak med vekt på å skape dialog og et velfungerende demokrati, gi kunnskap og kompetanse til tjenester og befolkning, og å skape trygghet og sikkerhet for utsatte grupper.

Nærmere om de ulike handlingsplanene

Handlingsplan mot rasisme og diskriminering

Regjeringen lanserte i november 2023 en handlingsplan mot rasisme og diskriminering – ny innsats 2024–2027. Handlingsplanen skal bidra til regjeringens mål om å bygge et samfunn med sterkere fellesskap og like muligheter for alle. Planen er særlig rettet mot veien inn, og oppover, i arbeidslivet. Den er rettet mot rasisme og diskriminering som ungdom opplever, og den vektlegger innsatsen i kommuner og lokalsamfunn. Handlingsplanen bygger på, og virker sammen med, det rettslige rammeverket som allerede finnes. Planen bygger bl.a. på innspill fra partene i arbeidslivet, offentlige institusjoner og frivillige organisasjoner over hele Norge, samt kunnskap og erfaring om rasisme og diskriminering.

[Handlingsplan mot rasisme og diskriminering - ny innsats 2024-2027 - regjeringen.no](#)

«Sammen fordømmer vi muslimhat.»

«Sammen fordømmer vi jødehat.»

«Sammen forplikter vi oss til en åpen, lyttende og respektfull dialog for vår felles fremtid.»

«Sammen forfekter vi nulltoleranse for vold.»

Siter fra STLs fellesuttalelse om samhold i krevende tider, september 2024.

Handlingsplan mot antisemittisme 2025–2030

Regjeringen lanserte *Handlingsplan mot antisemittisme 2025–2030* 11. november 2024. Det er den tredje handlingsplanen mot antisemittisme. Den første planen ble lansert i 2016. Å motvirke antisemittisme krever langsiktig innsats.

Krig og konflikt i Midtøsten påvirker omfanget av antisemittisme, også i Norge. Jøder i Norge opplever økt hets, hatytringer og trusler etter 7. oktober 2023 og omfanget av trusler mot jødernes institusjoner har økt. Dette er en alvorlig utvikling som regjeringen ønsker å snu. Jødene er både en religiøs og kulturell minoritet og er en av fem nasjonale minoriteter i Norge. Den jødiske minoriteten er sammensatt, både med tanke på etnisk bakgrunn, grad av religiøsitet og forholdet til tradisjoner. Jødene er en liten minoritet på rundt 1500 personer, som er ekstra utsatte når antisemittisme brer om seg. Spesielt jødiske barn og unge er utsatte. De er ofte den eneste jødiske eleven på sin skole. Mange norske jøder unngår i dag å bruke jødiske symboler i det offentlige rom, som for eksempel et smykke med David-stjernen rundt halsen. Jødiske studenter i Norge sier at de skjuler sin jødiske identitet.

Handlingsplanen mot antisemittisme 2025–2030 inneholder 22 målrettede tiltak og regjeringen er i gang med flere av tiltakene. Handlingsplanen er dynamisk, slik at tiltak kan justeres underveis og nye kan komme til i løpet av planperioden. Målet med planen er både å motvirke antisemittisme i samfunnet og å trygge den jødiske minoriteten. Derfor har planen både tiltak som skal gi økt kunnskap om jødisk liv og historie i Norge og motvirke antisemittisme, og tiltak som bidrar til å styrke den jødiske minoritetens egne organisasjoner.

[Handlingsplan mot antisemittisme 2025–2030 - regjeringen.no](https://www.regjeringen.no/handlingsplan-mot-antisemittisme-2025-2030)

Fellesuttalelse om samhold i krevende tider

Konflikten i Midtøsten har skapt konflikt også andre steder i verden, både før og etter eskaleringen i oktober 2023. I Norge merket vi godt hvordan samtaleklima ble hardere. Også blant tros- og livssynsrepresentanter ble dialogen mer krevende.

Religions- og livssynsforumet i STL uttalte seg ved flere anledninger. Uttalelsene ble viktige nasjonalt og vakte oppmerksomhet i utlandet.

«Vi ønsker at alle skal føle seg trygge i det norske samfunnet. Altfor mange av våre medlemmer, både barn, ungdom og voksne, opplever en økende grad av utrygghet her hjemme i Norge.

Vi insisterer på retten til engasjement, demonstrasjonsrett og ytringsfrihet. Men vi vil oppfordre alle til et skjerpet ytringsansvar.

(Utdrag fra STLs fellesuttalelse, september 2024)

Ordskiftet i Norge i dag har elementer av både aggresjon, demonisering og dehumaniserende språk, som vi vet altfor lett trigger hat og vold.

Sammen fordømmer vi jødehat.

Sammen fordømmer vi muslimhat.

Sammen forfekter vi nulltoleranse for vold.

Sammen står vi på retten til at et liv i trygghet må gjelde for alle, i hele vårt langstrakte land.

I vår anerkjennelse av hverandre som medmennesker forplikter vi oss som ledere til ord og handlinger som bygger broer.

Sammen forplikter vi oss til en åpen, lyttende og respektfull dialog for vår felles fremtid.»

Handlingsplan mot muslimfiendtlighet

Regjeringen lanserte *Handlingsplan mot muslimfiendtlighet 2025–2030* den 13. desember 2024. Dette er den andre handlingsplanen i rekken.

Muslimere i Norge kommer fra ulike bakgrunner og har forskjellige tilnærminger til sin tro. Det er med andre ord en rik variasjon i hvordan muslimer i Norge lever sine liv, praktiserer sin tro og uttrykker sin identitet. Muslimer som gruppe er mer sammensatt enn den offentlige debatten kan gi inntrykk av. Antallet

medlemmer i muslimske trossamfunn i Norge er 190 452.¹⁷ Samtidig er det nok flere i Norge som identifiserer seg som muslimer, men som ikke er medlem av et trossamfunn.

En undersøkelse om hverdagsliv og integrering blant innvandrere i Norge viser at muslimer opplever en større barriere mot integrering i hverdagen enn andre religiøse grupper.¹⁸ Et funn er at muslimer i like stor grad som andre nordmenn ser på seg selv som norske, men opplever i mindre grad enn andre å bli *anerkjent*

som norske. Gapet mellom opplevelsen av egen identitet som norsk og opplevelsen av andres anerkjennelse av denne identiteten er med andre ord større for muslimer enn andre grupper. Muslimer rapporterer også om mer diskriminering og negative hendelser i hverdagen, og opplever oftere

at diskrimineringen skyldes religiøs tilhørighet. Også når det gjelder mer alvorlige forhold som hat, trusler og vold, er muslimer utsatt.

[Handlingsplan mot muslimfiendtlighet 2025–2030 - regjeringen.no](https://www.regjeringen.no/handlingsplan-mot-muslimfiendtlighet-2025-2030)

#Lahatetståalene

På 2020-tallet begynte flere grupperinger i nordiske land å brenne Koranen på offentlige steder. I Norge var det særlig SIAN (Stopp Islamiseringen av Norge) som sto for dette, også utenfor moskéer under fastemånedens ramadan. Brenningen av muslimenes hellige bok utløste voldsom debatt i media, og tiltrakk seg flere steder protestaksjoner. I Sverige eskalerte situasjonen, og selv her i Norge gikk ikke motdemonstrasjonene alltid rolig for seg.

Muslimsk Dialognettverk og Islamsk Råd Norge oppfordret sine medlemsmoskéer til å la hatet stå alene, og ikke møte opp på motdemonstrasjoner.

Lederforumet i STL ga sin støtte til MDNs og IRNs oppfordring om å ikke møte opp på SIANs demonstrasjoner, under parolen #Lahatetståalene. Fellesuttalelsen ble

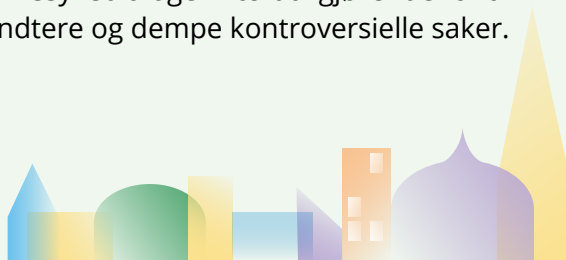
publisert i [VG \(4.9.2020\)](#) og [styreleder i Muslimsk Dialognettverk, Senaid Kobilica gjentok oppfordring på NRK nyheter:](#)

– Vår tilnærming har alltid vært at vi lar hatet stå alene. Det er på en måte blitt vårt motto. Vi vil gjerne at våre ungdommer, som har vært flinke til nå, prøver å fortsette med det: La hatet stå alene.

Oppfordringen fra MDN og IRN hadde tilsynelatende effekt, og SIANs demonstrasjoner ble etter hvert et sørgelig skue med få tilskuere.

Under seminaret *Fra felles religion til felles verdier?* fremhevet forsker Amina Selimović at responsen på koranbrenninger har vært ulik i de nordiske landene. I Norge har religions- og livssynsdialogen vært avgjørende for å håndtere og dempe kontroversielle saker.

Kilde: Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn, mai 2025

Sluttnoter

- 1 BRO. En veileder om barnevern, religion og oppdragelse, https://stl.no/wp-content/uploads/2024/12/STL_Bro_veileder.pdf
- 2 [Nasjonaljubileet 2030 - Norge i tusen år](#)
- 3 Årsrapport 2024, Den norske kirke.
- 4 Se bl.a. KIFOs rapport om tros- og livssynssamfunnenes virksomhet og rapportering i et livssynsåpent samfunn, [KIFO Rapport 2024: 2.](#)
- 5 Se bl.a. Tilbake til normalen? Frivillig engasjement i Norge, 1998-2023, [Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor Rapport 2024:6](#)
- 6 <https://www.ssb.no/statbank/table/08520/>
- 7 Den norske kirkes bidrag til kultur og kulturarv, En samfunnsøkonomisk analyse, [Rambøll Management Consulting 2024.](#)
- 8 Organisasjonslandskap i endring, Mellom medlemsdemokrati og samfunnsinnovasjon, [Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor Rapport 2024:9](#)
- 9 Enjolras & Strømsnes, 2018, gjengitt i Organisasjonslandskap i endring, Rapport 2024:9
- 10 Landsrådet for Norges barne- og Ungdomsorganisasjoner (LNU), e-post 3. juni 25.
- 11 <https://www.samfunnsforskning.no>, besøkt 30. mai 2025.
- 12 Tekster utarbeidet av Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn (STL), Norges Kristne Råd (NKR) og Muslimske Dialognettverk (MDN)
- 13 Generalsekretær i Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn (STL), Birte Nordahl under Stortingets høring om Meld. St. 13 (2024–2025) Forebygging av ekstremisme – Trygghet, tillit, samarbeid og demokratisk motstandskraft i Familie- og kulturkomiteen, 8. april 2025
- 14 Gravplassundersøkelsen 2023. https://gravplass.net/wp-content/uploads/2024/05/gravplassundersokelsen2023_08052024.pdf
- 15 [Rom for deltakelse - regjeringens kulturfrivillighetsstrategi \(2023-2025\) - regjeringen.no](#)
- 16 [Rundskriv I-6/2009 Rett til egen tros- og livssynsutøvelse.](#)
- 17 SSB, 2024
- 18 Dalen m.fl., 2024, s. 143

Utgitt av: Barne- og familiedepartementet

Bestilling av publikasjoner:
Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon
publikasjoner.dep.no
Telefon: 22 24 00 00
Publikasjoner er også tilgjengelige på:
www.regjeringen.no
Publikasjonskode: Q-1263 B

Design: Melkeveien Designkontor AS
Trykk: Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon
06/2025 – opplag 150

